

PROVERBIOS

Tzoti' xhajnitaj snab'al anma yunhe swatx'enkoj sb'eyb'al kat yi'ni stz'ajanil sk'ul ha' choche yala'iloj Proverbios ti'; stz'aj te' hum b'ay ayayoj poema yekoj. Ha' proverbios ti' x'oknikoj yuh heb' ya' israelita yunhe skuyni heb' ya' anma yinh tz'ajank'ulehal. Ay Proverbios ti' xtz'ib'nhe ya' Salomón, aypax xtz'ib'nhe heb' ya' tz'ajan sk'ul ah Israel, ya' Agur sk'ahol ya' Jaqué b'oj ya' rey Lemuel.

Oxeb' majan yeyoj proverbios ti'; capítulo 1 ch'apni yinh 21 hat ayayoj yilb'en hej proverbio, hej b'it b'oj b'ab'el majan sproverbio ya' Salomón. Capítulo 22 ch'apni yinh 24, hat ayayoj stzoti' heb' ya' tz'ajan sk'ul. Capítulo 25 ch'apni yinh 31, hat ayayoj hunxa majan sproverbio ya' Salomón, stzoti' ya' Agur, ya' rey Lemuel b'oj yib'anhilaj ix ix nohnajkoj sunil sk'ulal yinh.

Yilb'en hej proverbios^a

1 ¹ Ha' hunq'ahan ti' sproverbio ya' Salomón sk'ahol ya' David, sreyal Israel.

² Xtz'ib'nhelaxi, yuh yi'ni anma stz'ajanil sk'ul b'oj skuyb'anil;

yuh stxumlaxilaj hej tzoti' i'nhe tz'ajank'ulehal,

³ yuh yi'ni anma skuyb'anil b'oj yuh mach tonhetik'ahoj chuh hunuj tzetet;

^a1.0 *proverbios* Ha' hunq'ahan tzoti' ti' xhajnitaj snab'al anma yunhe swatx'enkoj sb'eyb'al kat yi'ni stz'ajanil sk'ul.

yuh yuni anma sk'ulal, yuh yuni anma stoholal b'oj
tzet yetwanoj ay yuni yinh anma.

⁴ Xtz'ib'nhelaxi, yuh shajnitoy snab'al anma mach
stz'ajanil sk'ul,

kat yi'ni tzehtaj b'oj q'opotaj stxumb'al yuh
yohtajnheniloj hej tzetet.

⁵ Chab'etoy anma tz'ajan sk'ul kat yi'ni yaq'b'ilxa
yohtajb'al;

anma itz'at swi' chi' yaq'b'ilxa shelanil.

⁶ Xtz'ib'nhelaxi, yuh stxumnihiloj anma hej
proverbio

b'oj hej tzetet yenhelalnhe chuh yal-laxi, stzoti'
heb' ya' tz'ajan sk'ul

b'oj hej tzoti' mach xhtihlaxiloj yet ch'al-laxi.

⁷ Hat xhtit johtajb'al yinh koxiwk'ulal tet Komam
Yahveh;

anma xhpalk'on swi'ehal, mach choche
tz'ajank'ulehal b'oj kuyb'anile.

Skuyb'anil tzehtaj b'oj q'opotaj

⁸ K'ahol, ab'etoy hakuyb'anil cha' hamam tawet,
mach chawakanoy skuyb'anil hami',

⁹ haxkam ch'elwanojkoj tawinh haka' hunuj yelaw
tzetet kaw k'ulch'an:

haka' hunuj ch'en uwe mato hunuj ch'en corona.

¹⁰ K'ahol, ta choche mak ahmul hach sub'u',
mach tonhehoj chawila.

¹¹ Ta chal tawet: «Katah, tonh jinh han,
tanhetik'a xhjob'a'toj kob'ah kat kopotx'ni anma
mach smul;

chonh q'atwahoj, kat jokoj lemna yinh anma tu'.

¹² Itzitztotik'a kat kopotx'nojtoj haka' chute b'ay
ch'apni kamom;

tz'ajan sunil snimanil kat kopotx'noj haka' chute
b'ay xhmujlaxaytoj kamom;

¹³ Hun tenan q'alomal xhjiha'kanoj,
xhkonohtze'kanoj jatut yinh hej tzetet tu'.

¹⁴ Katah, okanh jetb'ihoj han,
lahantaj chuh kopohnojajoj hej tzetet tu' jinh», ta
xhi tawet.

¹⁵ Mach chach ok tzujnuj yinh heb' naj k'ahol,
pohiloj hab'ah yinh sb'eyb'al heb' naj,

¹⁶ haxkam stx'ojalnhetik'a choche heb' naj yub',
matxa xhteche yuh heb' naj spotx'wahi.

¹⁷ Nab'a'nhe ch'alaxayoj latz'ab' yinh sat no' ch'ik
ta chil no' yalaxayoj.

¹⁸ Yaja' heb' naj tik'a ch'anihayoj slek'ab'il,
kat yanikoj heb' naj sq'inal yinh kamikal.

¹⁹ Haktu' xhtanhkanoj sunil anma ch'ochentoj hun
tenan tzetet,
sk'aykantoj sq'inal yuh hune' tu'.

**Ch'awtewi tz'ajank'ulehal
yinh tzehtaj b'oj q'opotaj**

²⁰ Ch'awi tz'ajank'ulehal yul hej b'eh,
ip ch'awi yul hej txonhb'al;

²¹ Ch'awi b'aytaj q'a' syamb'a sb'ah anma,
hat stzotelayoj b'ay sti' spultahil konhob', kat yalni:

²² «Hex mach stz'ajanil hek'ul, ¿b'aq'inh cheyiha'
stz'ajanil hek'ul?

¿B'aq'inh cheb'eja'kanoj hetzeyen anma hex
tzeyehom anma hex ti'?

¿B'aq'inh cheyiha' heyotajb'al hex wi'e hex suk
hek'ul ti'?

²³ Katwej, ab'ewej tzet xhwal han yet chex
hinkachni han,
chin haja'toj wanma teyet han, kat wa'noj hintzoti'
heyotajne'iloj han.

²⁴ Xex wawte han, yaja' mach xeyab'etoj tzet xwal
han;
xwatoj hinq'ab' teyet han, yaja' mach hunuj mak
x'ab'entoj tzet xwal han.

²⁵ Mach xeyab'etoj hej kuyb'anile xwa' teyet han,
mach xeyab'e yet xex hinkachni han.

²⁶ Ti'nanh xin, chex hintzeje' han yet chex okoj
yinh sya'tajil;
chin tzeb'o teyinh han yet xhnohojkoj xiwkilal
teyinh;

²⁷ yet chuluj xiwkilal teyinh haka' hunuj niman
kaq'e' nhab',
kat yapnoj huchan teyinh haka' hunuj kajxuchkum,
ch'ek'ojkanoj ya' heyanna kat heyokojkanoj yinh
sya'tajil.

²⁸ »Hatotu' ch'ahoj heyaw wet han, yaja' matxa
chin ta'woj teyet han;
chin hesaya' yinh sunil heyanna han, yaja' matxa
chin nachahoj heyuh han.

²⁹ Haxkam mach xeyoche heyiha' heyotajb'al,
mach xesik'le yinh hexiw tet Komam Yahveh;

³⁰ mach xeyoche hinkuyb'anil xwa' teyet han,
mach xeyoche heyab'e' yet xex hinkachni han,

³¹ yuxin chelob' sat heb'eyb'al tu',

kat skajtzahojkanojkanh hek'ul yinh tzet chiha'tij
heb'eyb'al tu' heyib'anh.

³² Anma mach stz'ajanil sk'ul, ha' sukal sk'ul tu'
xhpotx'nitoj;

swi'ehal anma suk sk'ul, ha' xhtanhtzenkaniloj.

³³ Wal mak ch'ab'entoj tzet xhwal han,
aq'ank'ulalnhetik'a chuh yehojk'oj, mach xiwoj tet
stx'ojal», xhi.

Sk'ulal cha' tz'ajank'ulehal

2 ¹ K'ahol, ta chawa' syilalil sunil tzet xhwal tawet
han,

kat hawehik'oj haka' yalni hej hinchejb'anil han.

² Ta chawab'etoj tz'ajank'ulehal,

kat hawanikoj hanab'al yinh hawi'ni yitz'atil hawi'.

³ Ta ch'ah hawaw yuh haq'an-ni hatxumb'al,

kat haq'an-ni yitz'atil hawi' wet han;

⁴ ta chasay hunq'ahan tu' haka' saylax ch'en plata,

mato haka' saylax hunuj tzetet kaw ay stohol
eb'ab'iltoj;

⁵ ta haktu' chawute', chatxumu'iloj yib'anhiloj

koxiwk'ulal tet Komam Yahveh,

kat hawohtajnhenojiloj Komam Dios,

⁶ haxkam ha' Komam Yahveh ch'a'ni

tz'ajank'ulehal;

yul sti' YA' ch'eltij yitz'atil swi' anma b'oj

yohtajb'al.

⁷ Ha' YA' xhkolwa yinh anma tohol sb'eyb'al,

kat stanhen YA' anma mach ninnoj stx'ojal

ch'ilchahiloj yinh.

⁸ Ha' YA' xhtanhen sb'eyb'al anma ch'ehik'oj yinh

st'inhani,

kat stanhen YA' maktaj yet-xa YA'.

⁹ Chatxumu'paxiloj b'aytet sk'ulal b'oj st'inhanil,
hej stoholal b'oj sunil hej sk'ulal.

¹⁰ Chawiha' stz'ajanil hak'ul,
kat hatzalahoj yuh hawohtajb'al.

¹¹ Nan-nhe hawuh yinh tzet chawuh,
chach skolo' yitz'atil hawi',

¹² Tz'ajank'ulehal chach kolnoj yinh b'eyb'ale mach
k'uluj,

tet heb' naj winaj kaw tx'oj stzoteli;

¹³ tet heb' naj ch'anikanoj hej tohol b'eyb'ale,
kat stokanoj b'ay sb'elal stx'ojal;

¹⁴ tet heb' naj kaw stzalahi yet chuni hej stx'ojal,
kat yek'tzen heb' naj hej stx'ojal chuh.

¹⁵ Mach toholoj sb'eyb'al heb' naj tu',
mach k'uluj sb'eyb'al heb' naj.

¹⁶ Tz'ajank'ulehal tu' chach kolnoj pax tet ix ix
sayni swinaj,

ix tx'oj yeh swi' helan smontenkej heb' naj winaj
yinh.

¹⁷ Ix x'anikanoj yichamil ib'il yuh yinh sq'opohal,
xnahulnhenkantoj ix slahk'ulal b'oj Komam Dios.

¹⁸ Sb'elal kamikal yeh yatut ix,
ha' sb'elal b'ay ch'apni kamom.

¹⁹ Maktik'a ch'anikoj sb'ah yinh ix,
matxa xhnacha sb'elal q'inale yuh.

²⁰ Okanh tzujnuj yinh sb'eyb'al anma k'ul,
kat hawehik'oj yinh sb'eyb'al anma k'ul sb'eyb'al;

²¹ haxkam maktik'a tohol sb'eyb'al, ch'ehojk'oj sat
tx'otx' tx'otx';

mak mach ninoj stx'ojal ch'ilchahiloj yinh,
ch'ehojk'oj sat tx'otx'.

²² Wal mak tx'oj b'oj mak ch'a'ni yip anma yuh
yuni stx'ojal,
ch'ilaxojiloj sat hune' tx'otx' tx'otx' tu'.

Yaq'b'ilxa sk'ulal tzet cha' tz'ajank'ulehal

3 ¹ K'ahol, mach chanahulnhetoj hinkuyb'anil han;
ikanoj sunil hinchejb'anil yinh hawanma han,
² haximwal nahatil chach ehok'oj sat yib'anh
q'inal,

kaw aq'ank'ulal chach ehok'oj.

³ Mach hojab' b'aq'inh chawakanoj sk'ulch'anilk'ule
b'oj syelal;

ik'oj tawinh haka' hunuj uwe, ikanoj yinh
hawanma,

⁴ haximwal k'ulch'an chach ayk'ayoj
yul sat Komam Dios b'oj yul sat anma.

⁵ Akoj skawxob'al hak'ul yinh Komam Yahveh yinh
sunil hawanma,

mach xhkawxi hak'ul yinh hatxumb'al.

⁶ Natij Komam yinh sunil tzet chawuh,
ha' YA' xhwatx'enojiloj hab'eyb'al.

⁷ Mach chawala ta kaw tz'ajan hak'ul;
xiwanh tet Komam Yahveh, kat hapohniloj hab'ah
yinh stx'ojal,

⁸ ha' hune' tu' ch'a'noj hawip b'oj hakawilwalil.

⁹ Akoj smay Komam Yahveh yinh tzet ayach,
b'oj yinh hawa'ni b'ab'el sat hatz'unub' tet Komam.

¹⁰ Haktu' chuh snohojkaniloj sunil b'ay chak'ub'a
 sat hatz'unub',
 kat smalojkaniloj b'ay ch'etxi havino.

¹¹ K'ahol, ab'etoj tzet chal Komam Yahveh yet
 chach skuyni YA';

mach xhtit hahowal yet chach swatx'enkoj YA',

¹² haxkam swatx'ekoj Komam Yahveh maktaj kaw
 choche,

haka' swatx'enkoj ya' mame hunuj yuninal kaw
 xahan ay yuh.

¹³ Tzet saq'al tet mak xhnachaløj tz'ajank'ulehal
 yuh,

kat yi'ni yitz'atil swi',

¹⁴ haxkam q'a' tx'ihalto sk'ulal cha' sataj ch'en
 plata,

q'a' ayto tzet cha' sataj ch'en k'ul-la oro.

¹⁵ Q'a' k'ulch'anto sataj ch'en nixhtej ch'en kaw
 k'ulch'an,

matxa hunujxa tzet kaw ocheb'il chuh slahb'ankøj
 sb'ah b'øj.

¹⁶ Nahatil ch'ehik'øj anma sat yib'anh q'inal yuh
 tz'ajank'ulehal;

cha'pax smay anma b'øj sq'alomal.

¹⁷ Yinh sk'ulch'anil b'øj

aq'ank'ulal xhb'eytzelaç anma yuh.

¹⁸ Cha' q'inale tet maktaj xhnachaløj yuh haka'
 hunuj te' te':

tzet saq'al tet maktaj ch'anikøj yanma yinh
 tz'ajank'ulehal.

19 Yuh tz'ajank'ulehal xwatx'e Komam Yahveh
tx'otx' tx'otx',

yuh yitz'atil wi'e, xwatx'e Komam hej satkanh.

20 Yuh yohtajb'al Komam xpohtoj sb'ah ha' mar,
kat yayiloj yal chew satkanh aq'b'alil.

21 K'ahol, mach tonhetik'ahoj chawuh hunuj tzetet,
txum yinh k'ul yalanhto maxhto chawukuj.

22 haxkam ha' ch'a'noj haq'inal,

kat yelwanojkoj tawinh haka' hunuj uwe.

23 Kaw aq'ank'ulal chach b'elwoj,

mach chach lektahoj.

24 Yet chach okoj wayoj, mach ninoj chach xiwoj;

chach ayoj hilnoj, kaw aq'ank'ulal chuh hawayoj.

25 Mach chach xiwoj tet huchan kaw lemb'il
chulnahi;

hej sya'tajil chul yib'anh anma tx'oj.

26 Haxkam ha' Komam Yahveh ch'okoj hawetb'ihoj;

ha' YA' chach kolnoj yunhe mach hunuj lek'ab'

b'ay chach ayk'ayoj.

27 Ta chuh hawuni sk'ulal yinh hunuj anma,

mach chawala ta mach chuh hawuh, uh sk'ulal tu'

yinh mak ch'oknikoj yuh.

28 Ta chuh hakolni hune' hawet anmahil tu', mach

chawala' tet:

«Hekalto chach huluj, hekalto chach hinkolo' han»,

mach kachinahoj.

29 Mach chawaktoj yul hanab'al hawuni stx'ojal

yinh hawet anmahil,

mak xhkawxi sk'ul tawinh.

30 Mach chawa' howal yinh anma,

ta mach mak ch'uni stx'ojal tawinh.

³¹ Mach xhchichonkoj hak'ul yinh anma tx'oj
sb'eyb'al,

mach chach ok tzujnuj yinh sb'eyb'al.

³² Haxkam syah Komam Yahveh anma kaw tx'oj;
yaja' chakoj Komam anma tohol sb'eyb'al
yamigohoj.

³³ Stz'akti'nhe Komam Yahveh yatut anma tx'oj,
yaja' chayoj YA' stxahyeb'al yib'anh yatut anma
k'ul sb'eyb'al.

³⁴ Stzeyeh Komam anma tzeyehom anma,
yaja' k'ulch'an chil YA' mak haknheti' yeyi.

³⁵ Schah yalaxkoj smay anma tz'ajan sk'ul,
wal mak wi'e suk sk'ul, schah yilaxiloj spixan.

Sk'ulal cha' tz'ajank'ulehal

4 ¹ Hex wuninal, ab'ewej hekuyb'anil cha' hemam
teyet;

ab'ewej yinh k'ul, haximwal cheyiha' hetxumb'al.

² Kaw k'ul kuyb'anile xhwa' teyet han,
mach cheyakanoj hinkuyb'anil ti' han.

³ Yet tz'ulikinto han, yet hat-to ayin sk'atanh
hinmam han,

tzantzeb'ilinto yuh hinmi' han, haxkam hayin-nhe
hinyuninal heb' ya' han.

⁴ xin skuytuj hinmam tu' yinh hakti' han:

«lkanoj hintzoti' yinh hawanma han,
yijye hinchejb'anil han, yunhe hawehojk'oj.

⁵ I' stz'ajanil hak'ul b'oj hatxumb'al;
mach chanahulnhetoj hintzoti' han, mach
chapohiltoj hab'ah yinh.

- ⁶ Mach b'aq'inh chawaha'kanoj tz'ajank'ulehal ti',
 ha' chach tanhenoj;
 oche yinh k'ul, ha' chach kolnoj.
- ⁷ Q'a' k'ultu hawi'ni stz'ajanil hak'ul sataj sunil hej
 tzetet.
 Q'a' k'ultu hawi'ni hatxumb'al sataj sunil tzet
 ayach.
- ⁸ Ta chawa' syilalil tz'ajank'ulehal,
 nimej yelapnojal chawub'iloj yuh;
 oche, kat yanojkoj hamay.
- ⁹ Chaha'koj hune' diadema kaw k'ulch'an yinh
 hawi',
 sab'toj hune' corona kaw k'ulch'an tawet».
- ¹⁰ K'ahol, ab'e tzet xhwal han, kat hayijyeni,
 haximwal nahatil chach ehok'oj sat yib'anh q'inal.
- ¹¹ Hayin chin yeb' sb'elal tz'ajank'ulehal tawet han,
 kat hach winojtoj b'ay b'eh tohol han.
- ¹² Mach sya'tajil chawila' yet chach b'elwoj;
 mach chach lektahoj yet chach anhewoj.
- ¹³ Akoj skawxob'al hak'ul yinh hinkuyb'anil han,
 mach chawakanoj;
 yijyek'oj, haxkam ha' ch'a'noj haq'inal.
- ¹⁴ Mach chawitoj sb'eyb'al anma tx'oj,
 mach chach ok tzujnuj yinh sb'eyb'al.
- ¹⁵ Mach chawitoj hune' b'eyb'ale tu', mach chach
 ek'toj b'et tu';
 pohiloj hab'ah yinh, palan hawek'i.
- ¹⁶ Mach xhway anma tx'oj tu' ta mach chuh stx'ojal;
 chiloj swayanh ta maxhto hunuj mak cha' ayk'ayoj.
- ¹⁷ Yitaxa yekoj stx'ojal;
 stx'ojal, ha' aykoj svinohoj.

¹⁸ Lahan sb'eyb'al anma k'ul sb'eyb'al b'oj haka'
yet sajb'ojxahiloj,
nixhtejtajnhe sajb'iloj masantotik'a ch'ahkaniloj
tz'ayik yinh kaw k'ul.

¹⁹ Wal sb'eyb'al anma tx'oj, lahan b'oj sk'ejalholo;
mach yohtajoj tzet yinh xhlektayi.

²⁰ K'ahol, k'ul chawute hawab'en hintzoti' han,
ab'etoj tzet xhwal tawet han.

²¹ Mach chawiloj hasat yinh,
ikanoj yinh hawanma.

²² Ha' ch'a'ni sq'inal maktaj xhchalohapnoj yuh,
kat ya'ni skawilwalil anma.

²³ Tanhe hawanma sataj yaq'b'ilxa tzetet,
haxkam yinh xhtit haq'inal.

²⁴ Mach chawal tzetet mach k'uluj;
mach chawal leq'ti'al.

²⁵ Akoj hasat yinh tzet xhtij hasataj;
hawilninhetik'atoj hasataj.

²⁶ Il yinh k'ul b'ay tu' chawayoj hawoj,
haximwal k'ulnhetik'a b'ay chach ek'oj.

²⁷ Mach ninoj chapoho'iltoj hab'ah, hitzanhiloj
yinh stx'ojal.

**Kuyb'anile tzet chuh yinitoj
anma sq'inal yinh k'ul**

5 ¹ K'ahol, ab'e yinh k'ul stz'ajanil hink'ul han,
k'ul chawute hawab'en yitz'atil hinwi' han;

² haximwal nan-nhe hawuh yinh tzet chawub'
kat hawinojkanoj yinh hanab'al.

³ Kaw chi' stzotel ix ix sayni swinaj haka' no' kab',
kaw ay smon sti' ix.

⁴ Yaja' lahan sk'ayalil ch'elkoj ix b'oj sk'ayalil te'
 ajenjo,
 lahan stx'ojal ch'elkoj ix b'oj ch'en espada kab'
 yehtij yeh.

⁵ Yinh kamikal chitoj sb'ah ix,
 palan stoh ix b'ay ch'apni kamom.

⁶ Mach yok ix yinh sb'elal q'inale,
 kotxan sb'eyb'al ix, maxhtik'a stxumiloj ix.

⁷ Ti'nanh xin wuninal, ab'ewej tzet xhwal han,
 mach chepohiltoj heb'ah yinh hintzoti' han.

⁸ Hitziltoj hab'ah sk'atanh ix ix sayni swinaj tu',
 mach chach hitzkoj sti' spultahil yatut ix,

⁹ yunhe mach chawa' hawip tet komon anma,
 b'oj haq'inal tet anma mach mak yinh stz'a' sk'ul.

¹⁰ Ta mach xin, komon anmaxa xhlonojaytoj
 haq'alomal,
 nanxa mak chiha'kanoj sk'ul yinh hamunil
 chawatx'e,

¹¹ kat hawoq'oj tawinh,
 yet lanhanxa yetaxojkantoj hanimanil yuh yab'il,

¹² kat hawalnoj: «¿Tzet yuh mach xwab'etoj
 kuyb'anile han?

¿Tzet yuh mach xwab'etoj han yet xin kachlax han?

¹³ ¡Mach xwab'etoj tzet xal heb' ya' xin kuyni han,
 mach xwab'etoj tzet xal heb' ya' x'a'ni hinkuyb'anil
 han!

¹⁴ Ninch'anxanche mach xin apnikanoj
 yinh sya'tajil yinh sat sunil anma han», kachinahoj.

¹⁵ A' tzalahoj hak'ul yinh hawuk'ni hawa' b'ay
 hawoq',

uk' hawa' ch'ahiloj yul hawoq'.

¹⁶ Mach chahamtoj hawa' yul hej b'eh,
mach chajob'toj hej hawa' tu' yul hej txonhb'al.

¹⁷ Hawetnhe yeyi, mach chawa' tet komon anma.

¹⁸ Tzalahanh yinh hawixal.

A' tzalahoj hak'ul yinh hawixal ib'il hawuh yinh
hatzehal.

¹⁹ Lahan sk'ulch'anil hawixal b'oj no' ix sajcheh,
lahan sk'ulch'anil b'oj hunuj no' q'opoh
sajcheh.

Ha' hojab'nhe ix stzalakoj tawinh hunun tz'ayik,
kat ya'ni ix tzalahoj hak'ul yinh hach yocheni.

²⁰ K'ahol, mach chawakoj hanab'al yinh ix ix sayni
swinaj,

mach chawa' tzalahoj hak'ul yinh ix ix tx'oj yeh
swi'.

²¹ Yohtaj Komam Yahveh sb'eyb'al hunun anma,
chil Komam sunil tzet chuh.

²² Stx'ojal anma tx'oj ha' xhlek'nihayoj;
smul ha' xhk'alnikanayoj.

²³ Yinh kamikal ch'apni anma mach schah
skuyb'anil;

ch'apnikanoj yinh sya'tajil yuh xhpalk'on swi'ehal.

Kachwal yib'anhiloj isahil b'oj leq'ti'al

6 ¹ K'ahol, ta xach kolwa yinh hunuj hawamigo yet
xanikoj sk'am yib'anh,

mato xata'wekoj hawib'anh hakolwa yinh hunuj
komon anma;

² hachtik'a xawaktoj hab'ah yul sq'ab',

yilal hawunuj tzet xata'wekoj hawib'anh tu'.

³ K'ahol, yuh hawinihaltij hab'ah yalanh hune' tu',
haxkam ayachxakoj yul sq'ab' hawet anmahil, uh
hune' tila:

As iyoj hab'ah tet hawamigo kat haq'an-ni tet ta
matxa tzet chatoj hawib'anh.

⁴ Mach chach wayi, mach ninoy chach xewi.

⁵ Koltoj hab'ah haka' skolnitoj sb'ah no' sajcheh tet
naj tzumb'ehom noq',
haka' yelkanh no' ch'ik yul latz'ab' ch'alaxayoj tet.

Xhkachlax mak isah

⁶ Isah, ilk'anab' no' sanik, ilk'anab' yinh k'ul tzet
chuh no',

kat hawi'ni stz'ajanil hak'ul.

⁷ Mach mak ch'ijb'an no',
mach mak ch'alni tet no' tzet chuh no', mach
yahaw no',

⁸ yaja' swatx'ekanoj no' tzet sloh yinh waresma,
kat sk'ub'ankantoj no' yet ch'ah sat hej tz'unub'.

⁹ Isah, ¿b'aq'inh chab'eja'kanoj hawayi? ¿B'aq'inh
chawiha'iloj hawayanh?

¹⁰ Yet lanhan hanakwi b'oj yet chach waykeli,
kat hakulusnhen haq'ab' yuh haway yinh k'ul,

¹¹ ha' tu' ch'apnoj lemna meb'a'il tawinh haka'
hunuj naj elq'om;

ch'apnoj k'antajil tawinh haka' hunuj naj winaj
ch'ek' kolo ib'il sch'en yet howal yuh.

Tzet ch'ilchahiloj yinh anma tx'oj

¹² Mak tx'oj b'oj mak xhpalk'on stx'ojal,
leq'ti'alnhetik'a chala.

¹³ Smutz'metij sat, nanan-nhe tzet syeh yuh yoj,

kat syeni hej tzetet yinh yiximal sq'ab'.

¹⁴ Stx'ojalnhetik'a ayiktoj yul snab'al,
aynhetik'akoj sayni howal.

¹⁵ Yuxin chuluj lemna sya'tajil yinh;
hunepch'an-nhe ch'etaxojkantoj, matxa tzet chuh
yunuj.

Hej tzetet syah Komam Dios

¹⁶ Ay wajejb' tzetet maq'il mach choche Komam
Yahveh,

maka hujeb' tzetet kaw syah Komam yinh k'ul:

¹⁷ mak xhpalk'on slolo'al, mak leq'ti', mak
xhpotx'ni hunuj mak mach smul;

¹⁸ mak ch'aniktoj yul snab'al yuni hej stx'ojal,
mak yinhxanhe anhe chuh stx'ojal,

¹⁹ mak ch'anikoj leq'ti'al yunhe skolni mak ay smul,
b'oj mak ch'anikoj howal xol yuxhtaj.

Xhkachlax anma yinh sayni swinaj b'oj yix

²⁰ K'ahol, yijyek'oj hej chejb'anile cha' hamam
tawet,

mach chawakanoj skuyb'anil hami'.

²¹ Ikanoj yinh hawanma;

mach chanahulnhetoj.

²² Ha' chach i'noj b'elwoj yet ay b'ay chach toj,
ha' chach tanhenoj yet chach wayoj, kat stzoteloj
tawet yet ch'elobj hawayanh.

²³ Yinh kaw yeli, haka' hunuj ch'en lámpara yeh
chejb'anile, haka' sajilq'inal yeh kuyb'anile;
yet xhkachlax anma yuh yi'ni skuyb'anil, ha' sb'elal
q'inale.

24 Ha' hunq'ahan tu' chach tanhenoj tet ix tx'ojla
ix,

tet ix ix ay smon sti' sayni swinaj.

25 Mach chawoche'koj sk'ulch'anil yilot ix,
mach chawaha' sub'u' hab'ah yuh sb'aq' sat ix.

26 Tzet sloh ix tx'oj yeh swi', ha' say ix yinh naj
winaj;

wal ix sayni swinaj, sq'inal naj sk'aytoj yuh ix.

27 Maktik'a ch'anikoj tzaq'a' stxam sk'ul,
mach yek'b'anil tz'atoj xil sq'ap.

28 Maktik'a xhb'elwi yib'anh tzaq'a', stz'atoj yoj.

29 Haktu' xhtanh naj winaj xhway b'oj yixal
hunujxa yet anmahil,

mach yek'b'anil stanhtzenoj naj smul.

30 Xhyahlax mak elq'om
ch'elq'awi yuh nhohchalal;

31 yet ch'ilchahi, hujel el yilal ya'ni paxoj tzet
xelq'a tu',

waxamkami stxonhkantoj sunil tzet ayah.

32 Wal naj sayni yix, suk sk'ul naj,

maktik'a ch'uni hune' ti', ha'tik'a ch'etantoj sb'ah.

33 Xhmaq'laxoj kat yilaxojiloj stx'ixwilal,

mach b'aq'inh xhtanhk'ohoj yilaxojiloj spixan.

34 Haxkam naj ichamile lemantij chil yuh sawenal,

mach chaha' naj nimank'ulal yet ch'apnoj
stz'ayikalil b'ay xhpajnoj naj.

35 Matzet ch'a'noj chewb'ojayoj showal naj,

waxamkami ch'a'laxoj hun tenan sab'ehal tet naj.

Tzet chuh sub'wa ix ix sayni swinaj

7 ¹ K'ahol, yijyek'oj tzet xhwal tawet han,
kat hawehik'oj haka' yalni hej hinchejb'anil han.

² Yijyek'oj hinchejb'anil han, haktu' chuh
 hawehojk'oj;
 mach chanahulnhetoj hinkuyb'anil han, tanhe
 haka' stiyoxhal sb'aq' hasat.

³ Ximkoj yinh yiximal haq'ab' yuh hananojtij;
 ikanoj yinh hanab'al.

⁴ Utekoj tz'ajank'ulehal haka' hawanab',
 kat hawanikoj txumb'ale hawamigohoj,

⁵ Ha' chach kolnoj tet ix ix sayni swinaj,
 tet ix ix tx'oj yeh swi' kaw ay smon sti'.

⁶ Yet t'anhaniniltij xolb'al ch'en nixhtej ch'en
 aykoj yinh swentanahil watut han,

⁷ xwilnitoj hunq'ahan heb' naj tzeh mach stz'ajani
 sk'ul han,

xwilni hune' naj q'a' suktupaxkanoj xol heb' naj tu'
 han.

⁸ Yet x'apni naj b'ay esquina, xq'axponik'toj naj yul
 b'eh,

xb'eytzentoj sb'ah naj yatut ix.

⁹ Yet yajoyxa numnahi, yet sk'ejholob'ojxahayoj.

¹⁰ Ha' tu' x'eliloj hune' ix ix schanoj naj,
 kaw lahan yekoj xil sq'ap ix b'oj heb' ix tx'oj yeh
 swi', kaw helan ix sub'wahi.

¹¹ Maxhtik'a ninnoj stx'ixwi ix, a'om howal ix;
 mach ch'eh ix yatut.

¹² Hatnhetik'a ay ix yul hej b'eh, maka yul hej
 txonhb'al,

kat yalten sb'ah ix yinhlej esquina.

¹³ Xlaq'ayoj ix naj tzeh tu', xtz'ohni ix naj;
 maxhtik'a ninnoj stx'ixwi ix, xalni ix tet naj:

14 «Xin ta'wekoj wib'anh wanikoj hinxahanb'al yet
aq'ank'ulal^b han,

ti'nanh xwuh tzet xin ta'wekoj wib'anh han.

15 Yuxin xin eltij hach hin chab' han;

kaw xhtik'a hach hinsayk'oj han, yaja' xax hach
nacha wuh han.

16 Xax hinwatx'e sat hintx'at han,

lino kaw xot-txon xhtit b'et Egipto, ha' xwahtoj sat
tx'at han.

17 Xax wakoj perfume yinh hintx'at han,

mirra, áloe b'oj canela xwakoj han.

18 Katah, wayojonh sunilb'al aq'b'al,

masanto sajb'ojiloy, jaha' tzalahoj kok'ul.

19 Machk'oj wichamil watut han,

ay b'ay aytoj naj nahatil.

20 Xikantoy naj hun tenan ch'en melyuh,

yinh to yih x'ahaw chuluj naj», xhi ix.

21 Haktu' xuh smonten ix naj yuh stzoti',

x'aytij swi' naj yuh ix yuh sk'ulch'anil stzoteli.

22 Hatik'atu' x'ok tzujnuj naj yinh ix haka' yilaxtoj

no' buey b'ay xhpotx'laxoj,

haka' hunuj no' sajcheh ch'ay yul latz'ab'.

23 Haka' no' ch'ik ch'aniktoj sb'ah yul latz'ab',

mach yohtajoj ta xhkamoj,

masantotik'a ch'ek'toj sb'aq' flecha yul yanma.

24 Ti'nanh xin wuninal, ab'ewejtoj tzet xhwal han;

kaw k'ul cheyute heyab'en hintzoti' han.

25 Mach cheyakoj heyanma yinh hune' ix ix tu',

mach chek'aytoj heb'ah yuh ix,

^b7.14 aq'ank'ulal Ilwejk'anab' yinh Lev. 7:11-17

²⁶ haxkam tx'ihalxa mak xhkamtoj yuh smul ix,
matxa xhb'ischakanoj.

²⁷ Sb'elal kamikal yeh yatut ix,
ha' sb'elal b'ay ch'apni kamom.

Ch'awteli tz'ajank'ulehal

8 ¹ Ch'awteli tz'ajank'ulehal,
kaw ip ch'awi yitz'atil wi'e.

² Hat ch'ah linhnoj sti'laj b'eh b'ay nahat yekanh,
b'ay xhkulusnhe sb'ah b'eh.

³ B'ay skawilal spultahil konhob',
b'ay sti' spultahil konhob', hat ch'ah yaw, kat yalni:

⁴ «jTeyet heyamanil chin awi han!

Tet sunil anma chin tzoteloj han.

⁵ Hex mach stz'ajanil hek'ul,
nan-nhe heyuh yinh tzet cheyuh;
hex wi'e hex suk hek'ul ti', yewej ta ay ninoj
henab'al.

⁶ Ab'ewej yinh k'ul, xhwala' hej tzetet kaw k'ul
han;

stoholalnhe tzet xhwala' han.

⁷ Syelalnhe tzet xhwala' han,
mach xhwoche hej leq'ti'al han.

⁸ Stoholalnhe tzet xhwal han,
mach leq'ti'al b'oj stx'ojal xhwal han.

⁹ Hab'an stxumni anma ay stxumb'al tzet xhwal
han,

kaw stoholal tzet xhwal ti' tet anma ay yohtajb'al
han.

¹⁰ Sik'lewej hinkuyb'anil xhwa' teyet sataj ch'en
plata han,

sik'lewej heyohtajb'al sataj ch'en k'ul-la oro.

¹¹ Q'a' ayto yelapnojal yeh tz'ajank'ulehal sataj
 ch'en nixhtej ch'en kaw k'ulch'an;
 matxa hunujxa tzet kaw ocheb'il chuh slahb'ankoj
 sb'ah b'oj.

Tzet chal tz'ajank'ulehal

¹² »Hayin tz'ajank'ulehal ti' han, hun chin eh b'oj
 nab'ale han;

hayin i'nhe ohtajb'ale b'oj txumb'ale han.

¹³ Maktik'a ay sxiwk'ulal tet Komam Yahveh, syah
 hej stx'ojal.

Hayin ti' han, kaw chin yah lolo'al han b'oj anma
 ch'anikoj smay;

chin yah b'eyb'ale mach k'uluj b'oj leq'ti'al han.

¹⁴ Wet yeh kuyb'anile b'oj k'ul-la nab'ale han;
 wet yeh txumb'ale b'oj yip anma han.

¹⁵ Wuh han yuxin xhk'oji heb' ya' rey yok sreyaloj
 konhob',

kat yuni heb' ya' aykoj yahawoj konhob' hej
 sk'ulal.

¹⁶ Wuh han yuxin xhk'oji heb' ya' aykoj yahawoj
 konhob' yijb'ali,

kat yuni heb' ya' ay yelapnojal yeh tzet yetwanoj
 ay yuni.

¹⁷ Xhwoche maktik'a chin ochen han;

chin nachaloy yuh maktik'a chin sayni han.

¹⁸ Ib'il q'alomal wuh han, xhwapaxkoj smay anma
 han;

xhwuh nimejtaj sk'ulal han kat wa'ni tzetet mach
 stanhk'ob'al han.

¹⁹ Q'a' k'ultu tzet xhwa' tet anma sataj ch'en oro
 han, sataj ch'en k'ul-la oro;

q'a' k'ultu tzet xhwa' sataj ch'en nab'a' plata han.

²⁰ Yinh nimejtaj sk'ulal chin b'eytze anma han;
yinh st'inhanil xhwitoj han.

²¹ Xhwa' sq'alomal maktaj chin ochen haka'
yerenciahoj han,
kat wa'ni ahojkanh yinh sq'alomal han.

²² »Hayin b'ab'el xin swatx'e Komam Yahveh yet
payxa han,

yet maxhto hunuj tzet xax swatx'e Komam.

²³ Payat-xa xin watx'elax han,

yalanhto maxhto xhwatx'i tx'otx' tx'otx'.

²⁴ Yalanhto maxhto xhwatx'ikoj ha' nimejtaj mar,
yet maxhto xhwatx'ikoj hej snuq' ha' ha'.

²⁵ Yalanhto maxhto xhwatx'ikoj hej witz,

yet maxhto xhwatx'ikoj hej q'eb'tajlaj;

²⁶ yet maxhto swatx'e Komam tx'otx' tx'otx' b'oj
tzet ay sat tx'otx',

yet maxhto swatx'e Komam

pojoj b'ay xwatx'ehayoj YA' tx'otx' tx'otx'.

²⁷ Ayinxatik'a han yet xwatx'en Komam satkanh,
yet xwatx'enkoj YA' sat yib'anh q'inal yib'anh ha'
mar.

²⁸ Yet xwatx'enkoj Komam moyan satkanh,
yet xkawxenkoj YA' hej snuq' ha' ha' yichta ha'
mar,

²⁹ yet xyenikanoj Komam tet ha' mar b'ay ch'ek'oj
ha',

yunhe mach xhpalk'onojik'toj ha' b'ay
xhkachnahoj,

b'oj yet xwatx'en Komam tzet i'nhekanh tx'otx'
tx'otx'.

³⁰ B'et tu' ayinkoj sk'atanh Komam hintxolb'ankanoj sunil han.

Hayin-nhetik'a xhwa' tzalahoj sk'ul Komam hunun tz'ayik han,

tzalalalnhetik'a wekanoj sk'atanh Komam han.

³¹ Kaw chin tzalakanoj yuh sat yib'anh q'inal xwatx'e Komam han,

kaw stzalakanoj hink'ul yuh anma xwatx'e YA' han.

³² »Ti'nanh xin wuninal, ab'ewej tzet xhwal han:

¡Tzet saq'al tet anma ch'ehik'oj yinh hinb'eyb'al han!

³³ Ab'ewejtoj hinkuyb'anil han, tz'ajan cheyute hek'ul,

mach cheyakanoj.

³⁴ Tzet saq'al tet anma ch'ab'entoj tzet xhwal han, anma aynhetik'ahiktoj hunun tz'ayik b'ay spultahil

watut han,

kat stanhen sti' watut han.

³⁵ Maktik'a chin nachaloy yuh han, xhnachaloy q'inale yuh,

kat yilni sk'ulch'anil sk'ul Komam Yahveh.

³⁶ Wal mak xhpohniloj sb'ah winh han, ha'tik'a tx'oj xhtanhi,

maktik'a chin yahni han, q'a' xhto yoche kamikal».

Tz'ajank'ulehal b'oj wi'ehal

9¹ Xakanh tz'ajank'ulehal yatut, xwatx'enkoj hujeb' spilalil.

² Xek'tze hune' niman q'inh, xkalni svino, xanikoj itah sat mexhah.

³ Xatoj tz'ajank'ulehal tu' heb' ix schejab'lom awoj

b'ay q'a' nahat yekanh yul konhob';

⁴ chalni tet mak mach stz'ajanil sk'ul: «katwej b'et tila», xhi;

kat yalnipax tet mak sukalnhe chuh:

⁵ «Katwej, lowej witah winh han, kat heyuk'ni vino kalb'il wuh han.

⁶ I'wej stz'ajanil hek'ul, haktu' chuh heyehojk'oj; oknojab'koj hetxumb'al heyuh», xhi.

⁷ Mak ch'ochen watx'enojkoj mak tzeyehom anma, tonhe xhb'ahlaxoj;

mak ch'ochen kachnoj anma tx'oj, tonhe chiha'tij showal hune' mak tu'.

⁸ Mach chakach mak tzeyehom anma, tonhe chaha'koj showal tawinh;

kach anma tz'ajan sk'ul, chach yoche'.

⁹ Kuytuj mak tz'ajan sk'ul, kat yi'noj yaq'b'ilxa stz'ajanil sk'ul;

yeh mak k'ul sb'eyb'al kat yi'noj yaq'b'ilxa yohtajb'al.

¹⁰ Hat xhtit tz'ajank'ulehal yinh koxiww'ulal tet Komam Yahveh;

yohtajnhen anma Komam Xikiltaj yeyi, ha' ch'a'ni stxumb'al.

¹¹ Nahatil chach ehok'oj wuh han, tx'ihalk'a hab'il chach ehok'oj.

¹² Sk'ulaloj tawet ta tz'ajan hak'ul;

ta tzeyehom anma hach, hachnhe chatanhtze'.

¹³ Ix ix kaw wi'e suk sk'ul, a'om howal,

mach stz'ajanil sk'ul ix, matzet yohtaj ix.

¹⁴ Ch'ay tz'onhnoj ix yul hune' xhilah b'ay spultahil
yatut,

b'oj b'ay q'a' nahat yekanh yul konhob',

¹⁵ kat yawten ix maktaj ch'ek'toj yul hej b'eh,
mak mach xhpohniloj sb'ah yinh b'eh ib'il yuh;

¹⁶ kat yalni ix tet maktaj mach stz'ajanil sk'ul:
«Katwej», xhi ix,

kat yalnipax ix tet maktaj sukalnhe chuh:

¹⁷ «Kaw chi' yuk'lax ha' ha' tonhe elq'ab'il,
q'a' xuq'tu slolax itah ewantajnhe xhlolaxi», xhi ix.

¹⁸ Yaja' mach yohtajoj anma ta b'et tu' ay kamikal;
sunil mak awteb'il yuh wi'ehal tu' ayxahaytoj b'ay
ch'apni kamom.

10 ¹ Hej sproverbio ya' Salomón.

Sb'eyb'al mak tz'ajan sk'ul b'oj mak wi'e

Uninale tz'ajan sk'ul, cha' tzalahoj sk'ul smam;
wal uninale wi'e suk sk'ul, b'isk'ulalnhe cha' yila'
smi'.

² Matzet ch'oknikoj hej q'alomal ch'i'lax yinh
stx'ojal;

yehik'oj anma yinh sk'ulal, ha' xhkolni tet kamikal.

³ Mach tonhehoj chil Komam Yahveh xhkamk'oj
anma k'ul sb'eyb'al yuh nhohchalal;

wal mak tx'oj, mach cha' Komam tzet choche.

⁴ Anma mach ch'ochen munlahoj, meb'a'nhetik'a,
wal mak ch'ochen munil, xhq'alomb'ikanh.

⁵ Tz'ajan sk'ul anma xhk'ub'an sat stz'unub' yinh
waresma,

wal mak manhtx'ixwil, xhwayi yet ch'apni
stz'ayikal yah sat tz'unub'.

⁶ Ayayoj stxahyeb'al Komam Dios yib'anh mak k'ul sb'eyb'al,

wal mak tx'oj, stx'ojalnhe choche yala'.

⁷ K'ulch'an-nhetik'a snalaxtij mak k'ul sb'eyb'al, wal mak tx'oj, pet-tik'a xhnahulnhelaxtoj.

⁸ Mak tz'ajan sk'ul, syijye chejb'anile; wal mak xhpalk'on swi'ehal, sukalnhe chala, ch'apnikanoj yinh sya'tajil.

⁹ Mak mach stx'ojal ch'ilchahiloj yinh, matzet chakoj yinh sk'ul;

wal mak tx'oj sb'eyb'al, xhnachahojiloj.

¹⁰ Mak xhmutz'mentij sat yuh yulax stx'ojal, sya'tajilnhe chitij;

mak xhpalk'on swi'ehal, ch'apnikanoj yinh sya'tajil.

c

¹¹ Haka' b'ay xhtit q'inale, haktu' stzotel mak k'ul sb'eyb'al;

wal mak tx'oj, stx'ojalnhe choche yala'.

¹² Howalnhe chitij yet aykoj showal anma yinh yet anmahil,

wal yochen yet anmahil, xhk'oji ya'ni nimank'ulal hej stx'ojal ch'ulax yinh.

¹³ Tz'ajank'ulehahnhetik'a chal mak ay stxumb'al, wal mak sukalnhe chuh, xik'omte' ch'alaxtoj stel yinh.

¹⁴ Mak tz'ajan sk'ul, aynhetik'a yohtajb'al, wal mak xhpalk'on swi'ehal, sya'tajilnhe chitij yib'anh yet stzoteli.

¹⁵ Sq'alomal mak q'alom, ha' xhkolni haka' hunuj konhob' kawxeb'ilkoj speyab'il,

^c10.10 *sya'tajil* Mach lahanoj choche yala'iloj hebreo b'oj griego b'et ti'.

wal mak meb'a', smeb'a'il tu' ch'initij sya'tajil
yib'anh.

¹⁶ Q'inale schah mak k'ul sb'eyb'al,
wal mak tx'oj, mule schah spajoj.

Tzet xhtanhoj mak k'ul sb'eyb'al b'oj mak tx'oj

¹⁷ Mak ch'ab'entoj kuyb'anile, lanhan stoh yinh
sb'elal q'inale,

wal mak mach ch'ab'entoj, sk'aytoj sb'ah.

¹⁸ Mak kaw leq'ti', cheb'ahayoj ta aykoj showal
yinh yet anmahil;

mak wi'e suk sk'ul, chalk'oj q'umale.

¹⁹ Mak kaw tzet stzoteli, masan chakoj smul;

wal mak tz'ajan sk'ul, mach tonhetik'ahoj stzoteli.

²⁰ Lahan stzoti' mak k'ul sb'eyb'al b'oj ch'en nab'a'
plata;

wal snab'al mak tx'oj, matzet ch'oknikoj.

²¹ Tx'ihal mak xhkuycha yuh stzoti' mak k'ul
sb'eyb'al;

wal mak xhpalk'on swi'ehal, sukal sk'ul
xhpotx'nitoj.

²² Stxahyeb'al Komam Yahveh, ha'
xhq'alomnhenkanh anma,

mach ninoj b'isk'ulal tzujan yinh.

²³ Mak wi'e suk sk'ul, kaw stzalah yuh stx'ojal
chuh;

wal mak itz'at swi', cha' tzalahoj sk'ul yinh
tz'ajank'ulehal.

²⁴ Tzet b'ay xiw mak tx'oj, ha' ch'ek'toj yinh;

wal mak k'ul sb'eyb'al, ch'a'lax tzet choche.

²⁵ Haka' chutekantoj hunuj kaq'e' nhab' hej tzetet,
haktu' chuh stanhiloj mak tx'oj;

wal mak k'ul sb'eyb'al, ch'ehik'oj yinh stohb'al
q'inal.

²⁶ Haka' stxawq'o yeh anma yuh no' vinagre, haka'
yet xhto nhub' yul sat anma,
haktu' chukuj mak isah yinh maktaj ch'a'ni yet
smunil.

²⁷ Nahatil ch'ehik'oj mak ay sxiwk'ulal tet Komam
Yahveh,

wal mak tx'oj, xhk'otzb'alax sq'inal.

²⁸ Tzalalal chila' mak k'ul sb'eyb'al;

wal mak tx'oj, xhtanhojiloj skawxob'al sk'ul.

²⁹ Yinh Komam Yahveh cheb'akoj sb'ah mak mach
stx'ojal ch'ilchahiloj yinh,

yaja' stanhtzeloj Komam mak ch'uni stx'ojal.

³⁰ Mach b'aq'inh ch'ayk'ayoj mak k'ul sb'eyb'al;

wal mak tx'oj, mach ch'ehojk'oj sat tx'otx' tx'otx'.

³¹ Mak k'ul sb'eyb'al, tz'ajank'ulehahnhe chala;

wal mak stx'ojalnhe chala, xhk'uplaxojiltij yaq'.

³² Sk'ulalnhe chal mak k'ul sb'eyb'al;

wal mak tx'oj, stx'ojalnhe chala.

11 ¹ Kaw syah Komam Yahveh sunil mal mach
tz'ajanoj,

yaja' choche YA' hej mal kaw tz'ajan.

² Tx'ixwilalnhe chitij lolo'al;

anma haknheti' yeyi, chitij tz'ajank'ulehal.

³ Stoholal ch'i'ni b'elwoj mak tohol sb'eyb'al;

wal mak ch'a'ni yip anma yuh yuni stx'ojal,
xhtanhojiloj yuh stx'ojal.

⁴ Yet cha'noj Komam tzet yetwanoj ay schanoj

anma, matzet ch'oknojkoj hej sq'alomal;

wal hej nimejtaj sk'ulal, ha' xhkolni anma tet
kamikal.

⁵ Sk'ulal xhwatx'enkoj sb'eyb'al mak mach ninoj
stx'ojal ch'ilchahiloj yinh;

wal mak tx'oj, stx'ojal ch'a'ni ayk'ayoj.

⁶ Nimejtaj sk'ulal xhkolni mak tohol sb'eyb'al;

wal mak ch'a'ni yip anma yuh yuni stx'ojal, yinh
yochentoj tzet ay yet anmahil, hat aykantoj
snab'al.

⁷ Yet xhkamtoj mak tx'oj, xhkampaxtoj hej tzetet
b'ay aykoj skawxob'al sk'ul

b'oj hej nimejtaj tzetet xoche yub'.

⁸ Xhkol-lax mak k'ul sb'eyb'al tet sya'tajil,

yib'anhxa mak tx'oj ch'alaxayoj sya'tajil tu'.

⁹ Mak ewantajnhe stzotel yinh yet anmahil, stx'ojal
chuh yinh yet anmahil tu';

wal mak k'ul sb'eyb'al, ha' yohtajb'al xhkolni
sq'inal.

¹⁰ Yet ch'ahkanh mak k'ul sb'eyb'al, stzalah
konhob';

yet xhkam mak tx'oj, xayanxanhe yuh tzalalal.

¹¹ Anma tohol sb'eyb'al, ha' ch'initij txahyeb'al

yib'anh konhob', kat yok smay konhob' tu'
yuh;

yaja' stzoti' mak tx'oj, ha' ch'etantoj konhob'.

¹² Mak sukalnhe chuh, tx'oj stzotel yinh yet
anmahil;

wal mak itz'at swi', mach tonhetik'ahoj stzoteli.

¹³ Anma alom q'umale, chaliloj sunil tzet x'al-lax
tet;

wal anma xhkawxi sk'ul anma yinh, xhk'ub'a sunil
hej tzetet.

¹⁴ Ta mach shelanil mak ch'ijb'an konhob',
ch'apnikanoj konhob' yinh sya'tajil;

k'ul ch'elkoj konhob' tu', yet ch'ab'elaxtoj tx'ihal
nab'ale.

¹⁵ Mach k'uluj kokolwa yinh komon anma yet
chanikoj sk'am yib'anh;

q'a' k'ultu ta mach xhkokolo, q'a' aq'ank'ulalto.

¹⁶ Ix ix kaw k'ulch'an sk'ul, k'ulch'an stzotel anma
yinh ix;

wal naj winaj kaw tx'oj, q'alomalnhe chi'a.

¹⁷ Mak kaw k'ulch'an sk'ul, yinhtik'a chuh sk'ulal;
wal mak mach mak yinh stz'a' sk'ul, ha'tik'a
ch'initij sya'tajil yib'anh.

¹⁸ Mak tx'oj, ek'omnhe yek'toj sq'alomal;
wal mak ch'uni nimejtaj sk'ulal, chila' sk'ulal yinh
stohb'al q'inal.

¹⁹ Mak ch'uni nimejtaj sk'ulal, chi' sq'inal;
wal mak ch'ehik'oj yinh stx'ojal, yinh kamikal
ch'apni.

²⁰ Syah Komam Yahveh mak tx'oj yanma,
yaja' kaw stzalah Komam yinh mak mach ninoj
stx'ojal ch'ilchahiloj yinh.

²¹ Mak tx'oj, yilal stanhtzenoj smul;
wal mak k'ul sb'eyb'al, xhkolchahoj.

²² Haka' yektoj ch'en argolla nab'a' oro yul stxam
no' txitam,

haktu' ix ix kaw k'ulch'an yilot, yaja' mach snab'al.

²³ Kaw k'ulnhetik'a tzet ch'elkoj tzet choche mak
k'ul sb'eyb'al;

mak tx'oj, sya'tajilnhe echmab'il yuh.

²⁴ Ay mak kaw soman yeh swi' ch'a'ni tzetet tet yet
anmahil, q'a' ek'b'alto chuh schani spaj tzet
cha' tu';

aypax mak xhpalk'on yechemal, yaja'
xhmeb'a'b'ikanayoj.

²⁵ Mak soman yeh swi' ch'a'ni tzetet tet yet
anmahil, ch'ahkanh;

mak ch'a'ni tzetet tu', schapax spaj.

²⁶ Mak xhk'ub'ankantoj strigo, stz'akti'nhelax yuh
anma;

wal mak stxonhnitoj strigo tu', stxahyelaxi.

²⁷ Maktik'a ch'uni sk'ulal, ch'ulaxoj sk'ulal yinh;

wal mak ch'uni stx'ojal, stx'ojal xhnachahoj yuh.

²⁸ Mak xhkawxi sk'ul yinh sq'alomal,
xhmotx'ahojayoj;

wal mak k'ul sb'eyb'al, xhyaxb'ojtij haka' sq'ab' hej
te' te'.

²⁹ Mak stx'ojalnhe chuh yinh sfamilia, mach
yerencia schab';

mak xhpalk'on swi'ehal, ch'okoj schejab'lomoj mak
tz'ajan sk'ul.

³⁰ Q'inale cha' sk'ulal,

mak tz'ajan sk'ul, masan ay yamigo.^d

³¹ Ta mak k'ul sb'eyb'al, hat schah spaj tzet chuh
sat tx'otx' tx'otx' ti',

hak'anab' mak tx'oj b'oj mak ahmul mach xhchanoj
spaj tzet chuh.

Yuni anma sk'ulal ha' ch'a'ni sq'inale

12 ¹ Maktik'a ch'ochen ab'enoj kuyb'anile,
choche yiha' yohtajb'al;
wal mak mach ch'ocheni, wi'e.

^d11.30 *yamigo* Hakti' yeyoj yinh hebreo; wal yinh griego: Stx'ojal ch'iniloj q'inale.

² Syeh Komam Yahveh sk'ulch'anil sk'ul tet mak k'ul;

wal mak tx'oj snab'al, stanhtze smul yuh Komam.

³ Mach mak chuh skawxi sk'ul yinh stx'ojal; hanhe mak k'ul sb'eyb'al mach mak chuh sb'ileni.

⁴ Scorona ya' ichamile yeh ya' ixale nohnajkoj sunil sk'ulal yinh;

wal ix ixale tx'oj, lahan ix b'oj yab'il kaw tx'oj ch'etantoj sb'ajil anma.

⁵ St'inhanilnhe chaktoj anma k'ul sb'eyb'al yul swi'; wal skuyb'anil anma tx'oj, hanhe sub'wahi ha' chuh.

⁶ Lahan stzoti' mak tx'oj b'oj heb' naj ch'eb'antoj sb'ah yunhe spotx'wahi;

wal stzoti' mak tohol sb'eyb'al, skol sq'in al anma.

⁷ Xhkam anma tx'oj, kat stanhkanoj yet, wal yatut mak k'ul sb'eyb'al, mach b'aq'inh ch'etaxojtoj.

⁸ Ch'alaxkoj smay anma nan-nhe yuh yinh tzet chuh;

wal mak kaw tx'oj snab'al, mach ch'ochelaxi.

⁹ Q'a' k'ultu ta mach yelapnojal yeh hunuj anma yaja' aykoj schejab'lom,

sataj ta nimej hitzan yab'en sb'ah yaja' matzet sloh.

¹⁰ Mak k'ul sb'eyb'al stanhe nixhtej snoq';

wal mak tx'oj, mach mak yinh stz'a' sk'ul.

¹¹ Mak xhmunlanhen stx'otx', aynhetik'a tzet sloh, wal mak suk sk'ul, mach ninoj sk'ulal chuh.

¹² Chohekoj heb' naj tx'oj hej tzetet chelq'a yet elq'omal;

wal mak k'ul sb'eyb'al, lahan b'oj te' te' kaw tx'ihal sat cha'a.

¹³ Stzoti' mak tx'oj ha' ch'aniktoj xol sya'tajil;
wal mak k'ul sb'eyb'al, ch'elkanh xol sya'tajil tu'.

¹⁴ Lapan chi' anma spaj yinh sk'ulal chala,
chi' spaj yinh sk'ulal chuh.

¹⁵ Mak xhpalk'on swi'ehal, chala ta k'ul sunil tzet
chuh;

wal mak tz'ajan sk'ul, chab'etoj hej kuyb'anile.

¹⁶ Mak xhpalk'on swi'ehal, lemb'il xhtit showal;
wal mak ay stz'ajanil sk'ul, matzet chala yet
xhb'ahlaxi.

¹⁷ Mak syelal chala, chal st'inhani;

wal mak xhkolni mak ay smul, leq'ti'alnhe chala.

¹⁸ Ay anma lahan stx'ojal stzotel b'oj ch'en espada;
wal stzoti' mak tz'ajan sk'ul, xhwatx'iloj sk'ul anma
yuh.

¹⁹ Hej syelal, ch'ehik'oj yinh stohb'al q'inal;

wal hej leq'ti'al, ek'omnhe yek'i.

²⁰ Aykoj leq'ti'al xol tzet ayiktoj yul snab'al anma
kaw tx'oj;

wal mak sayni aq'ank'ulal, tzalalalnhetik'a yeyi.

²¹ Mach ninoj sya'tajil ch'ek'ojtoj yinh mak k'ul
sb'eyb'al;

wal mak tx'oj, chuluj hun tenan sya'tajil yinh.

²² Kaw syah Komam Yahveh mak leq'ti',

yaja' choche YA' mak ch'alni syelal.

²³ Mak ay stz'ajanil sk'ul, mach chala ta kaw ay
yohtajb'al;

wal mak wi'e suk sk'ul, chalk'oj swi'ehal tu'.

²⁴ Mak munlawom, ha' ch'ok swi'aloj anma;

wal mak isah, ch'ok chejab'lomal.

²⁵ B'isk'ulal ch'a'ni ek'oj ya' yanma anma;

yaja' hunuj tzoti' kaw k'ulch'an, ch'a'ni
tzalahojkanh sk'ul.

²⁶ Mak k'ul sb'eyb'al, yohtaj yi'ni b'elwoj yet
anmahil;

wal mak tx'oj, xhk'aytoj yinh b'eh.

²⁷ Mak isah, mach no' noq' chi'a;^e

wal mak munilnhetik'a chuh, tx'ihal q'alomal chi'a.

²⁸ Sb'elal st'inhani, ha' ch'initoj anma yinh q'inale,
mach yinhøj kamikal ch'ilaxtoj yuh.^f

K'ul-la kuyb'anile b'oj tzet yetwanøj ay yehik'øj anma

13 ¹ Uninale tz'ajan sk'ul, chab'etoj skuyb'anil
cha' smam tet;

wal uninale tzeyehom anma, mach choche yab'e'
yet xhkachlaxi.

² Mak ch'alni sk'ulal, sk'ulal tzet chi' spajoj;
wal mak ch'a'ni yip anma yuh yuni stx'ojal,
stx'ojalnhetik'a choche yub'.

³ Mak mach tzetøj stzoteli, skol sq'inal;
wal mak tzet stzoteli, schukil ch'etantøj sb'ah.

⁴ Mak isah, choche hej tzetet, yaja' matzet xhnacha
yuh;

wal mak munilnhetik'a chuh, ch'ahkanh.

⁵ Mak k'ul sb'eyb'al, syah leq'ti'al;
mak tx'oj, chitij tx'ixwilal yib'anh, kat yilaxiloj
spixan.

^e12.27 *chi'a* Ya'taj stxumlax tzet choche yala'iloj hebreo b'et ti'.

^f12.28 *ch'ilaxtoj yuh* Ya'taj stxumlax tzet choche yala'iloj hebreo b'et ti', yuxin nanan-nhe xuh yalaxik'tøj hune' tzoti' ti' yinh hej te' Biblia watx'eb'ilxa.

⁶ Nimejtaj sk'ulal xhkolni mak mach ninoj stx'ojal
ch'ilchahiloj yinh;

wal mak ahmul, stx'ojal ch'etantoj.

⁷ Ay mak mach ninoj tzet ayah, yaja' kaw q'alom
chute sb'ah;

aypax mak ay sunil tzetet tet, yaja' kaw meb'a'
chute sb'ah.

⁸ Sq'alomal naj winaj xhkolni sq'inal;

wal mak meb'a', mach mak ch'ochen potx'noj.

⁹ Haka' yelwan sajilq'inal, haktu' yelwan⁸ sq'inal
mak k'ul sb'eyb'al;

wal mak tx'oj, lahan b'oj ch'en lámpara machkoj
sq'aq'al.

¹⁰ Howalnhe cha' lolo'al,

wal mak ch'ab'entoj k'ul-la nab'ale, tz'ajan sk'ul.

¹¹ Pet xhtanhayoj hej q'alomal ch'i'lax yinh stx'ojal;
mak nixhtejtajnhe sk'ub'an smelyuh, ch'ahkanh.

¹² Mak mach chij sb'ah tzet choche, chakoj
b'isk'ulal yinh yanma;

wal mak chij sb'ah tzet choche, lahan b'oj hej te'
te' ch'a'ni q'inale.

¹³ Sk'aya'toj sb'ah mak mach xhyijyen chejb'anile
yilal syijyelaxi;

wal mak xhyijyen chejb'anile, chiha' spaj.

¹⁴ Lahan kuyb'anile cha' mak tz'ajan sk'ul b'oj b'ay
xhtit q'inale,

ha' xhkolni sq'inal tet kamikal.

¹⁵ Ocheb'il mak nan-nhe yuh yinh tzet chuh;

⁸13.9 *yelwan* Ya'taj stxumlax tzet choche yala'iloj hebreo b'et ti'.
Chuh stxumlaxpaxoj ta ch'elwan tzalalal yinh sq'inal mak k'ul
sb'eyb'al.

mak ch'a'ni yip anma yuh yuni stx'ojal, ch'apni
yinh sya'tajil.

¹⁶ Mak ay stz'ajanil sk'ul, mach tonhetik'ahoj chuh
hunuj tzetet;

mak wi'e suk sk'ul, syeloj swi'ehal.

¹⁷ Naj chejab'lom tx'oj, chaktoj sb'ah naj yinh
sya'tajil;

naj chejab'lom k'ul, xhwatx'iloj yanma yahaw naj
yuh.

¹⁸ Mak mach ch'ab'entoj skuyb'anil, meb'a'il b'oj
tx'ixwilalnhe xhnacha yuh;

wal mak ch'ab'entoj yet xhkachlaxi, ch'alaxkoj
smay.

¹⁹ Kaw stzalah anma yilni yet chijni sb'ah hej tzetet
choche;

mak wi'e, mach choche spoho'iloj sb'ah yinh
stx'ojal.

²⁰ Mak xhshunb'an sb'ah b'oj mak tz'ajan sk'ul,
tz'ajan sk'ul ch'elkoj;

wal mak xhshunb'an sb'ah b'oj mak wi'e suk sk'ul,
chaktoj sb'ah yinh sya'tajil.

²¹ Tzujan-nhetik'a stx'ojal yinh mak ahmul;

wal mak k'ul sb'eyb'al, sk'ulal chi' spajoj.

²² Mak k'ul, chakanoj yerencia hej yihtxikin;

sq'alomal mak ahmul, tet-xa anma k'ul sb'eyb'al
xhkankanoj.

²³ Tx'ihalk'a tzet xhlolax chuh yah sat stx'otx' mak
meb'a';

yaja' xhk'aytoj sunil, yet mach ch'ulax st'inhanil.^h

²⁴ Mak mach ch'oehen yuninal, mach skuy yuninal;

^h13.23 *st'inhanil* Mach kaw stxumlax tzet choche yala'iloj hebreo
yinh hune' versículo ti'.

anma ch'ochen yuninal, swatx'ekoj sb'eyb'al
yuninal.

²⁵ Mak k'ul sb'eyb'al, xhwa' yinh k'ul masanto
xhnohkanoj;
wal mak tx'oj, chijle nhohchalal.

Tzet chuh jehik'oj yinh tz'ajank'ulehal

14 ¹ Ix ix tz'ajan sk'ul, yohtaj ix yi'ni b'elwoj
sfamilia yinh k'ul;

wal ix xhpalk'on swi'ehal, ha' ix ch'etantoj sfamilia.

² Mak tohol sb'eyb'al, ay sxiwk'ulal tet Komam
Yahveh;

wal mak tx'oj sb'eyb'al, mach choche Komam.

³ Lolo'alnhe chal mak xhpalk'on swi'ehal;

wal mak tz'ajan sk'ul, stzoti' xhtanheni.

⁴ Ta mach no' buey, mach ixim trigo xhk'ub'alaxtoj;
yuh yip no' buey, yuxin kaw ay sat tz'unub' ch'ahi.

⁵ Mak ch'alni syelal yinh hunuj anma, mach
xhleq'ti'wi;

mak xhkolni mak ay smul, leq'ti'alnhe chala.

⁶ Mak tzeyehom anma, say tz'ajank'ulehal, yaja'
mach xhnacha yuh;

wal mak ay stxumb'al, hab'an yohtajnheniloj tzetet.

⁷ Elanh sk'atanh mak wi'e suk sk'ul,

mach hawohtajb'al chawiha' yinh tzet chala.

⁸ Mak tz'ajan sk'ul, nan-nhe yuh yinh tzet chuh,
stxum sb'eyb'al;

wal mak xhpalk'on swi'ehal, swi'ehal tu' xhmajchen
sat.

⁹ Mak xhpalk'on swi'ehal, tonhe stzeb'i yinh hej
stx'ojal chuh;

wal mak tohol sb'eyb'al, stxumiloj, kat sq'an-ni
nimank'ulal yinh tet Komam Dios.

¹⁰ Yohtaj hunun anma tzet ya' yekoj yinh yanma,
mach hunuj komon anma chuh yab'en stzalalal.

¹¹ Xhtanhtzelaxojiloj sfamilia mak tx'oj,
wal yet anma tohol sb'eyb'al, chiha'kanh yip.

¹² Ay hej b'eyb'ale kaw tohol yul sat anma,
yaja' yinh kamikal ch'apni.

¹³ Ay mak stzeb'i sat, kat yeb'anayoj ta ya' yanma;
yaja' yet xhtanhk'okanoj stzeb'i, b'isk'ulalnhetik'a
yeyi.

¹⁴ Mak wi'e, stzalah yinh sb'eyb'al;
mak k'ul, stzalah yinh tzet chuh.

¹⁵ Mak mach stz'ajanil sk'ul, cha' yuluj sk'ul yinh
sunil tzet ch'al-lax tet;
mak ay stz'ajanil sk'ul, nan-nhe yuh yinh sb'eyb'al.

¹⁶ Mak tz'ajan sk'ul, xiw yuni stx'ojal, kat spohniloj
sb'ah yinh;
mak wi'e suk sk'ul, matzet yok yinh.

¹⁷ Mak kaw ay syab'il swi', chuh hej sukal;
mak ch'uni stx'ojal, mach mak ch'ocheni.

¹⁸ Wi'ehal yerencia anma mach stz'ajanil sk'ul;
wal mak ay stz'ajanil sk'ul, haka' scorona yekoj
yohtajb'al.

¹⁹ Ch'ayoj jahnoj anma tx'oj yinh sat anma k'ul;
ch'ayoj jahnoj anma tx'oj sti' spultah anma k'ul
sb'eyb'al.

²⁰ Mak meb'a', somanta yamigo aykoj showal yinh;
wal mak q'alom, telan mak ch'ocheni.

²¹ Maktik'a xhyahni yet anmahil, chakoj smul;
tzet saq'al tet mak stz'a' sk'ul yinh mak meb'a'.

²² Maktik'a ch'uni stx'ojal, sk'aytoj sb'ah;

yaja' ch'ochelax mak ch'uni sk'ulal, mach
ch'alaxkanoj.

²³ Masan ay sk'ulal cha' sunil munil chuh anma;
yaja' meb'a'ilmhe cha' tet anma yet tonhe stzoteli.

²⁴ Mak tz'ajan sk'ul, scorona yekoj yitz'atil swi';ⁱ
mak xhpalk'on swi'ehal, swi'ehal ha' aykoj
scoronahoj.

²⁵ Mak ch'alni syelal, skol sq'inal anma;
mak ch'a'ni sb'ah yinh anma ay smul, leq'ti'almhe
chala.

²⁶ Mak ay sxiwk'ulal tet Komam Yahveh, ay
skawxob'al sk'ul,
ha' Komam xhtanhen yuninal.

²⁷ Yinh koxiw tet Komam Yahveh, hat xhtit q'inale;
ha' xhkolniloj anma yinh kamikal.

²⁸ Kaw ay smay ya' rey ta tx'ihal anma b'ay aykoj
ya' reyal;
wal ya' rey ninch'an anma b'ay aykoj reyal, ha'
ch'initoj ya' yinh sya'tajil.

²⁹ Mak ay snimanil sk'ul, syeloy ta ay yitz'atil swi';
wal mak lemb'il xhtit showal, syeloy ta kaw wi'e.

³⁰ Aq'ank'ulal, cha' kawilwalil yinh yanma anma;
yaja' chichonk'ulehal, lahan b'oj yab'il kaw tx'oj
ch'ok yinh sb'ajil anma.

³¹ Mak ch'etlikoj yinh anma meb'a', chakoj smul
tet YA' xwatx'eni;
wal mak stz'a' sk'ul yinh anma meb'a', chakoj
Komam Dios smay.

³² Stx'ojal anma tx'oj ch'a'ni ayk'ayoj; wal mak k'ul
sb'eyb'al,

ⁱ14.24 *yitz'atil swi'* Ya'taj stxumlaxi tzet choche yala'iloj hebreo
b'et ti'.

ay skawxob'al sk'ul yet xhkami.

³³ Yinh snab'al anma ay stxumb'al, ayiktoj
tz'ajank'ulehal;
wal mak wi'e suk sk'ul, mach yohtajoj
tz'ajank'ulehal.

³⁴ Nimejtaj sk'ulal ch'inikanh smay hune' konhob';
mule, ha' ch'iniloj spixan konhob'.

³⁵ Kaw stzalah ya' rey yinh heb' naj schejab'lom
mach tonhetik'ahoj chuh hunuj tzetet;
yaja' kaw xhtit lemna chil ya' yinh heb' naj
schejab'lom ch'iniloj stx'ixwilal.

Ay yelapnojal yeh kuyb'anile

15 ¹ Yet k'ulch'an sta'wi hune' mak tet hune'
anma, xhchewb'ihayoj showal;
yaja' yet tx'oj stzotel anma, kam yinitij showal
hune' mak tu'.

² Tz'ajank'ulehalnhe ch'eltij yul sti' mak ay
yohtajb'al,
yaja' wi'ehalnhe ch'eltij yul sti' mak wi'e suk sk'ul.

³ Sunil b'ay ay Komam Yahveh,
chil YA' tzet chuh anma k'ul b'oj anma tx'oj.

⁴ Haka' ya'ni te' te' q'inale, haktu' yekoj k'ulch'anla
tzoti';

wal tzoti' mach k'uluj, sya'il yanma anma cha'a.

⁵ Mak xhpalk'on swi'ehal, mach choche ta xhkuylax
yuh smam;

wal mak ay stz'ajanil sk'ul, chab'etaj yet xhkuylaxi.

⁶ Mak k'ul sb'eyb'al, aynhetik'a tzet sloh b'oj
sfamilia;

wal mak tx'oj, sya'tajilnhe chitij sq'alomal yib'anh.

⁷ Yet stzotel mak tz'ajan sk'ul, hanhe yohtajb'al
chala;

wal mak wi'e suk sk'ul, mataj haktu' snab'al.

⁸ Mach choche Komam Yahveh hej sxahanb'al mak
tx'oj;

yaja' stzalah YA' yet stxahli mak tohol sb'eyb'al.

⁹ Syah Komam Yahveh sb'eyb'al mak tx'oj;

yaja' choche YA' mak ch'uni nimejtaj sk'ulal.

¹⁰ Mak xhpohniltoj sb'ah yinh k'ul-la b'eyb'ale,
tx'oj chuh swatx'elaxkoj;

mak mach choche ta xhwatx'elaxkoj, sk'aya'toj
sq'inal.

¹¹ Chil Komam Yahveh sunil tzet chuh b'ay ch'apni
kamom b'oj kamikal;

hak'anab' tzet ch'ek'aytoj yinh yanma anma.

¹² Mak tzeyehom anma, mach choche ta xhkachlaxi,
mach shunb'ah sb'ah b'oj mak tz'ajan sk'ul.

¹³ Syeloy yinh sat anma yet tzalalal yeyi;

wal yet ya' yanma, b'isk'ulal yilot sat.

¹⁴ Mak ay stxumb'al, sayah tzet chuh yi'ni
yohtajb'al;

wal mak wi'e suk sk'ul, sukalnhetik'a sayah.

¹⁵ Mach hunuj tz'ayik k'ul tet mak b'isk'ulalnhetik'a
yeyi;

wal mak tzalalalnhetik'a yeyi, q'inhnhetik'a yeh
hunun tz'ayik.

¹⁶ Q'a' k'ultu ta mach tx'ihaloy tzet ay tet anma,
tanhe ay sxiwk'ulal tet Komam Yahveh;

sataj hun tenan stzetet, yaja' mach aq'ank'ulal tet.

¹⁷ Q'a' k'ultu sloni anma te' nixhtej itah b'oj mak
kaw choche;

sataj sloni chib'e b'oj mak b'ay aykoj showal.

¹⁸ Mak xhpalk'on syab'il swi', howalnhe chuh;
wal mak ay snimanil sk'ul, xhchewnhehayoj howal
tu'.

¹⁹ Mak isah, tenanayoj te' tx'ix yul sb'eh yab'eni;
wal mak tohol sb'eyb'al, matzet ayayoj yul sb'eh
yab'eni.

**Tzet xhtanh anma ch'uni
st'inhanil b'oj mak ch'uni stx'ojal**

²⁰ Uninale tz'ajan sk'ul, cha' tzalahoj sk'ul smam;
wal uninale kaw wi'e suk sk'ul, b'isk'ulalnhe cha'
yila' smi'.

²¹ Mak suk sk'ul, stzalah yinh swi'ehal;
wal mak itz'at swi', swatx'ekoj sb'eyb'al.

²² Yet mach sq'amb'e anma tzet wal yuten sb'ah,
mach k'uluj ch'elkoj tzet choche yub';
wal yet tx'ihal mak b'oj sq'umla sb'ah, k'ul ch'elkoj
tzet choche yub'.

²³ Kaw k'ulch'an yet ch'a'lax spaj tzet choche anma;
q'a' k'ulch'anto ta yet kaw choche, ha' tu' ch'a'lax
spaj stzoti'.

²⁴ Yahtoj sb'elal q'inale,
ha' xhkolni mak nan-nhe yuh yinh tzet chuh tet
b'ay ch'apni kamom.

²⁵ Chetatoj Komam Yahveh sunil tzet ay anma
xhpalk'on slolo'al;
yaja' stanhe Komam tzet ay heb' ya' kamnajxa
yichamil.

²⁶ Syah Komam Yahveh sunil tzet choche anma
tx'oj yub';
yaja' stzalah Komam yinh hej tzoti' k'ul.

²⁷ Mak ch'ochentoj hun tenan tzetet, chitij sya'tajil
yib'anh sfamilia;

wal mak mach stxonhni sb'ah yuh ch'en melyuh,
ch'ehik'oj.

²⁸ Mak k'ul sb'eyb'al, stxumu yalanhto maxhto
spajtze hunuj tzetet;

wal mak tx'oj, stx'ojalnhe ch'ahiloj yul sti'.

²⁹ Nahat yeloy Komam Yahveh yinh anma tx'oj;
yaja' chab'etoy YA' yet stxahli mak k'ul sb'eyb'al.

³⁰ Kaw ch'ah b'atxna yanma anma yet tzalalal
smujli hune' anma;

chi' anma yip, yet k'ul tzetet ch'al-lax tet.

³¹ Mak ch'ab'entoy yet ch'al-lax sk'ulal tet,
ch'ehojk'oj xol anma tz'ajan sk'ul.

³² Mak mach choche ta xhwatx'elaxkoj sb'eyb'al,
mach choche sb'ah;

wal mak ch'ab'entoy yet xhkachlaxi, chi' stxumb'al.

³³ Mak ay sxiwk'ulal tet Komam Yahveh, chi'
stz'ajanil sk'ul;

mak haknheti' yeyi, ch'alaxkoj smay.

**Hej proverbio yib'anhiloj heb' ya'
rey b'oj tzet chuh yehik'oj anma**

16 ¹ Anma stxolb'an yinh snab'al tzet-taj choche
yub',

yaja' ha' Komam Yahveh ch'ilni ta chij sb'ah mato
machoj.

² K'ul sunil tzet chuh anma yab'eni,

yaja' ha' Komam Yahveh ch'ilni tzet-taj ch'ek'aytoj
yinh yanma.

³ Akoj sunil tzet chawuh yul sq'ab' Komam Yahveh,
kat yijnoj sb'ah sunil tzet chawoche hawub'.

⁴ Ay tzet yuh yuxin xwatx'e Komam Yahveh sunil
hej tzetet;

somanta anma tx'oj xwatx'elaxi, yuh stz'ayikal
sya'tajil.

⁵ Syah Komam Yahveh anma xhpalk'on slolo'al;
yaja' yilal stanhtzenoj smul.

⁶ Yuh yochen sb'ah anma b'oj yuh maxhtik'a
chakanoj yet anmahil, yuxin cha' nimank'ulal
yinh mule;

sxiwk'ulal anma tet Komam Yahveh, ha' xhitzniloj
yinh stx'ojal.

⁷ Yet k'ul sb'eyb'al hune' anma yul sat Komam
Yahveh,

somanta yenemigo chakoj Komam yinh aq'ank'ulal
b'oj.

⁸ Q'a' k'ultu ta mach tx'ihaloj tzet ay anma, tanhe
yinh sk'ulal chi'a;

sataj hun tenan stzetet, yaja' yinh stx'ojal chi'a.

⁹ Ha' anma stxolb'ani tzet choche yub',

yaja' ha' Komam Yahveh sik'leni tzet yetwanoj ay
yuni.

¹⁰ Yinh sb'ih Komam Dios stzotel ya' rey,
yinh st'inhanil swatx'e ya' hej sya'tajil.

¹¹ Yet Komam Yahveh hej tzetet kaw tz'ajan chuh
smalelaxi,

ha' YA' xwatx'en sunil hej mal tu'.

¹² Syah heb' ya' rey sunil hej stx'ojal,

haxkam nimejtaj sk'ulal xkawxennoj sreino heb'
ya' yul sq'ab'.

¹³ Kaw stzalah heb' ya' rey yinh mak sk'ulalnhetik'a
chala;

kaw choche heb' ya' mak ch'alni tzet stoholal.

14 Chuh spotx'wa syab'il swi' ya' rey;
yaja' mak tz'ajan sk'ul, yohtaj schewnhenayoj
showal ya'.

15 Ta tzalalal yeh ya' rey, ay q'inale,
lahan sk'ulch'anil sk'ul ya' b'oj haka' yet ch'ay ha'
b'ab'el nhab'.

16 Q'a' k'ultu yi'ni anma stz'ajanil sk'ul sataj ch'en
k'ul-la oro;

q'a' k'ultu yi'ni stxumb'al sataj ch'en plata.

17 Mak tohol sb'eyb'al, spohiloj sb'ah yinh stx'ojal;
mak xhtanhen sb'eyb'al, skol sq'inal.

18 Lolo'al ch'initoj anma yinh sya'tajil;
schilb'an anma yet yuh slolo'al, ha' ch'a'ni
ayk'ayoj.

19 Q'a' k'ultu jehik'oj yinh smeb'a'il b'oj mak
ch'a'lax ek'oj ya' yanma,

sataj koq'alomb'ikanh b'oj mak xhpalk'on slolo'al.

20 Mak ch'ab'entoj kuyb'anile, xhnacha sk'ulal yuh;
tzet saq'al tet mak xhkawxi sk'ul yinh Komam
Yahveh.

21 Mak tz'ajan sk'ul yinh sunil yanma, ch'al-laxi ta
ay stxumb'al;

q'a' k'ultu skuywa sk'ulch'anil stzotel anma.

22 Yet mach tonhetik'ahoj chuh anma hunuj tzetet,
ha' ch'a'ni sq'inal;

swi'ehal mak wi'e, ha' ch'initij sya'tajil yib'anh.

23 Mak tz'ajan sk'ul, nan-nhe yuh yinh tzet chala;
k'ulch'an-nhetik'a yayk'ay stzoti' tet anma.

24 Lahan schi'al hej tzoti' kaw k'ulch'an b'oj no'
kab';

chi' yapni yinh yanma anma, kat ya'ni skawilwalil.

25 Ay hej b'eyb'ale kaw tohol yul sat anma,

yaja' yinh kamikal ch'apni.

²⁶ Snhohchalal anma, ha' ch'a'ni yanojkoj yinh
sk'ul smunlahi;

nhohchalal ch'a'ni munlahoj.

²⁷ Mak tx'oj, stx'ojalnhe ayiktoj yul snab'al yuni;
lahan stzoti' b'oj q'a' q'a'.

²⁸ Mak ayiktoj yul snab'al yuni stx'ojal, chakoj
anma yinh howal;

mak alom q'umale, chakoj hej yamigo yinh howal.

²⁹ Mak tx'oj, chakoj leq'ti'al tet yet anmahil,
kat yinitoj yinh b'eyb'ale mach k'uluj.

³⁰ Mak xhmutz'mentij sat, ay stx'ojal choche yub';
mak toxanhe skach'ayoj sxaj sti', xax yuluj stx'ojal.

³¹ Smay anma yekoj xil wi'e sajxa;
scorona mak x'ehik'oj yinh sk'ulal.

³² Q'a' k'ultu ta ay snimanil sk'ul anma sataj mak
mach xiw ya'ni howal;

q'a' k'ultu yinihayoj sb'ah sataj yetnhen hej
konhob'.

³³ Anma ch'anihayoj suerte yinh tzet choche yub',
yaja' ha' Komam Yahveh ch'ilni ta chij sb'ah mato
machoj.

Hej proverbio yib'anhiloj mak wi'e

17 ¹ Q'a' k'ultu sloni anma kawla pan b'ay ay
aq'ank'ulal,

sataj b'ay ay hun tenan itah, b'ay aynhetik'a howal.

² Naj chejab'lom nan-nhe yuh yinh tzet chuh, ha'
naj ch'okoj yahawoj naj k'ahole manhtx'ixwil;
ha' hun naj xhchanoj yerencia yinh heb' naj
k'ahole.

³ Xol q'a' q'a' ch'ilwelax ch'en nab'a' plata b'oj
nab'a' oro;

wal yanma anma, ha' Komam Yahveh ch'ilweni.

⁴ Mak tx'oj, choche yab'e' hej stx'ojal;
mak leq'ti', choche yab'e' hej q'umale

⁵ Mak stzeyen anma meb'a', lanhan yiniloj spixan
mak Xwatx'eni;

mak stzalahi yet ayayoj huchan yinh yet anmahil,
yilal stanhtzenoj smul.

⁶ Scorona heb' ya' icham winaj yeh yihtxikin;
yinh smam smi' uninale cha' tzalahoj sk'ul.

⁷ Mak wi'e suk sk'ul, mach schah ta k'ulch'an
stzoteli;

mak aykoj yahawoj konhob', mach xhcha yalni
leq'ti'al.

⁸ Haka' hunuj ni'an tzet xhyeni k'ayb'alk'ule
ch'initij suerte,

haktu' yeh anma q'aynaj stxonhni sb'ah yuh ch'en
melyuh;

masan ch'ahkanh yinh sunil tzet chuh.

⁹ Mak ch'a'ni nimank'ulal yinh stx'ojal ch'ulax
yinh, kam ch'ochelaxi;

wal mak mach xhnahulnhentoj stx'ojal ch'ulax
yinh, spoho'iloj sb'ah yamigo yinh.

¹⁰ Q'a' ayto tzet chaliloj hunek el xhkachlax mak
ay stxumb'al,

sataj shatelax mak wi'e suk sk'ul cien eloj.

¹¹ Mak a'om howal, sayo' howalnhetik'a chuh;

yaja' aytik'a b'aq'inh ch'alaxojtij hunuj naj
chejab'lom yinh, hunuj naj mach mak yinh
stz'a' sk'ul.

¹² Q'a' k'ultu schanihayoj sb'ah anma b'oj no' ix
oso lanhanto yilaxiloj yunin tet,
sataj schanihayoj sb'ah b'oj hunuj mak wi'e suk
sk'ul,

lanhan swi'enhen sb'ah yuni hej tzetet.

¹³ Mak ch'uni stx'ojal yinh anma ch'uni sk'ulal
yinh,
mach b'aq'inh spoho'iloj sb'ah stx'ojal yinh
sfamilia.

¹⁴ Mak ch'ichenkoj howal, lahan b'oj ha' niman
sch'ib'kanh;

q'a' k'ultu spohniloj sb'ah yinh howal sataj
yichenkoj.

¹⁵ Kab' tzetet syah Komam Yahveh:

Yet xhkawxelaxkoj smul anma k'ul sb'eyb'al
yib'anh,

b'oj yet ch'a'lax nimank'ulal yinh mak tx'oj.

¹⁶ Waxamkami ay smelyuh mak wi'e suk sk'ul,
mach chuh sloq'ni stz'ajanil sk'ul ta maxhtik'a
stxumb'al.

¹⁷ Hune' amigo, mach b'aq'inh chach
stinhcha'kanoj;

lahan b'oj hunun naj uxhtaje yet ay sya'tajil yinh
haq'inal.

¹⁸ Mak suk sk'ul, sta'wekoj yuni hej tzetet yinh
yaq'b'ilxa anma,

kat skolwa yinh yet chanikoj sk'am yib'anh.

¹⁹ Mak ch'ochen howal, choche yaha'koj smul;
mak tzet stzoteli,^j chitij sya'tajil yib'anh.

²⁰ Mak tx'oj yanma, maxhtik'a b'aq'inh chil sk'ulal;

^j17.19 stzoteli Ya'taj stxumlaxi tzet choche yala'iloj hebreo b'et
ti'.

mak ahomkoj leq'ti'al, chaktoj sb'ah yinh sya'tajil.

²¹ Ya' mame ay hunuj yuninal wi'e b'oj suk sk'ul,
b'isk'ulalnhe cha' tet ya';

mach tzalalal tet ya' mame wi'e suk sk'ul yuninal.

²² Mak tzalalalnhetik'a yeyi, lahan b'oj hunuj
k'ul-la anh,

wal mak b'isk'ulalnhetik'a yeyi, ch'el skawilwalil.

²³ Mak tx'oj, cha' txonho' sb'ah yuh ch'en melyuh
yinh ewantajil,

yunhe yetantoj hej st'inhanil.

²⁴ Mak ay stxumb'al, aykoj sat yinh tz'ajank'ulehal,
wal mak wi'e suk sk'ul, b'atam ch'ek'kanoj snab'al.

²⁵ Uninale wi'e suk sk'ul, chuk' smam showal yuh;
kat ya'ni b'isk'ulal tet smi'.

²⁶ Mach k'uluj skawxelaxkoj mule yib'anh mak k'ul
sb'eyb'al,

kat shatelax heb' ya' ijb'alom ch'ehik'oj yinh
stoholal.

²⁷ Ay yohtajb'al mak mach tonhetik'ahoj stzoteli;
ay yitz'atil swi', mak nan-nhe yuh yinh tzet chala.

²⁸ Yet mach stzotel mak xhpalk'on swi'ehal, tz'ajan
sk'ul ch'utelaxkoj;

yet matzet chala, ay stxumb'al ch'utelaxkoj.

Anma tz'ajan sk'ul b'oj mak wi'e

18 ¹ Mak ek'naj, hanhk'anhe chakoj sb'ah yinh
sk'ul;

mach choche yab'e'toj sk'ulal ch'al-lax tet.

² Mak wi'e suk sk'ul, mach choche yiha' yitz'atil
swi',

tonhe choche yaha'koj smay yinh tzet yohtaj.

³ Tx'ixwilalnhe cha' hej stx'ojal;

lolo'al ch'iniloj spixan anma.

⁴ Lahan stzoti' anma b'oj ha' ha' kaw nimej yich;
lahan b'ay xhtit tz'ajank'ulehal b'oj hej snuq' ha'
ha' maxhtik'a xhtanhk'o yeltoj.

⁵ Mach k'uluj yilaxiloj smul anma tx'oj yib'anh,
kat mach ch'ulax st'inhanil yinh anma k'ul
sb'eyb'al.

⁶ Howalnhe say anma wi'e suk sk'ul yet stzoteli;
sq'an yuh sti' ta xhmaq'laxi.

⁷ Sti' anma wi'e suk sk'ul ch'initij sya'tajil yib'anh;
lek'ab' chuyuj stzoti' yul sb'eh.

⁸ Lahan q'umale b'oj itah kaw xuq',
kaw ch'apnikanoj yinh yanma anma.

⁹ Kaw schah sb'ah mak isah yinh munil
b'oj mak tonhe ch'etantoj hej tzetet.

¹⁰ Lahan Komam Yahveh b'oj hej torre kaw k'ul
yekanh,

chuh yeb'ankoj sb'ah anma k'ul sb'eyb'al yinh YA'.

¹¹ Mak q'alom, chala ta lahan sq'alomal b'oj hunuj
konhob' kawxeb'ilkoj speyab'il,
ayiktoj yul snab'al ta peyab' tu' xhkolni.

¹² Yinh lolo'al tzujan sya'tajil;
mak haknheti' yeyi, ch'alaxkoj smay.

¹³ Sukal b'oj tx'ixwob'al tet anma,
xhta'wi yalanhto maxhto chab'e tzet yeh hunuj
tzetet.

¹⁴ Anma tx'oj yeh sk'ul, ha'tik'a ch'a'ni yip yanma;
yaja', ¿mak ch'a'noj yip yanma anma tx'oj yeloj
yanma?

¹⁵ Mak ay stxumb'al, aynhetik'akoj yinh sk'ul yi'ni
yohtajb'al,

hajan-nhetik'a stxikin mak tz'ajan sk'ul, yuh
yohtajnheniloj tzetet.

¹⁶ Tx'ihal hej b'eh shajtoj hunuj sab'ehal,
chitoj anma yinh sat mak ay yelapnojaj yeyi.

¹⁷ Kochenhe mach ninoj smul mak b'ab'el stzoteli
yet xhwatx'i hej sya'tajil,
masanto yet stzotelkanh hunxa anma, kat
shiltx'oniloj smul hune' tu'.

¹⁸ Hanhk'anhe suerte xhtanhtzenayoj howal,
kat spohni nimejtaj anma aykoj yinh howal.

¹⁹ Q'a' xhto kawnehkanoj sb'ah naj uxhtaje x'ulax
stx'ojal yinh,
sataj hunuj konhob' kaw k'ul yekoj speyab'il;
lahan hej howal tu' b'oj hej ch'en hierro ch'ek'toj
q'atnoj
yinh spultahil konhob' aykoj speyab'il.

²⁰ Tzet chal anma, ha' ch'a'ni nohoj sk'ul;
chi'kanoj sk'ul yinh tzet chala.

²¹ Yinh yaq' anma aykoj sq'inal b'oj skamikal;
mak tzet stzoteli, chitij sya'tajil yib'anh.

²² Naj winaj ch'i'ni yixal, xhnacha tzalalal yuh naj;
sk'ulch'anil sk'ul Komam Yahveh lanhan syeni tet
naj.

²³ Mak meb'a', chikanayoj sb'ah yet stzoteli;
wal mak q'alom, maq'ilnhe stzoteli.

²⁴ Ay hej amigo ch'initoj yamigo yinh sya'tajil;
aypax amigo mach ch'anikanoj yamigo, q'a' k'ultu
sataj hunuj uxhtaje.

Kuyb'anile b'oj yib'anhiloj anma wi'e

19 ¹ Q'a' k'ultu anma meb'a' mach ninoj stx'ojal
ch'ilchahiloj yinh,

sataj mak wi'e suk sk'ul, ahomkoj leq'ti'al.

² Mach k'uluj ta mach yohtajb'al hune' anma, kat
yochen yunuj hunuj tzetet;
mak kaw lemb'il choche yub' hunuj tzetet, chakoj
smul.

³ Swi'ehal anma ch'a'ni k'ayojtoj,
yinhxa Komam Yahveh chiloj showal.

⁴ Yet q'alom anma, ay hun tenan yamigo;
wal mak meb'a', somanta yamigo ch'anikanoj.

⁵ Mak ch'anikoj leq'ti'al yuh skolni mak ay smul,
yilal stanhtzenoj smul;

mak ch'anikoj leq'ti'al, mach chuh yelojkanh.

⁶ Hun tenan mak sayni mak soman yeh swi',
sunil mak ch'ok yamigohoj mak sani hej tzetet.

⁷ Xhyahlax mak meb'a' yuh sfamilia,
hak'anab' yamigo mach xhtinhchanojkanoj.

Waxamkami kaw sq'ananoj mak meb'a' tu' ta ay
mak stzotel tet, mach maka.

⁸ Mak ch'i'ni stxumb'al, choche sb'ah;
mak ch'oknikoj yitz'atil swi' yuh, xhnacha sk'ulal
yuh.

⁹ Mak ch'anikoj leq'ti'al yuh skolni mak ay smul,
yilal stanhtzenoj smul;

mak ch'anikoj leq'ti'al, ch'apnoj yinh sya'tajil.

¹⁰ Mach schah ta q'alom chuh yehik'oj mak wi'e
suk sk'ul,

mach schapaxoj ta naj chejab'lom ch'ok yahawoj
yinh heb' naj ijb'alom.

¹¹ Mak nan-nhe yuh yinh tzet chuh, mach chitij
syab'il swi';

ch'alaxkoj smay yet cha'ni nimank'ulal yinh hunuj
stx'ojal ch'ulax yinh.

¹² Lahan stit showal ya' rey b'oj yet ch'awi no'
b'alam;

wal sk'ulch'anil sk'ul ya', lahan b'oj yal chew ch'ay
yib'anh hej telaj.

¹³ Hunuj k'ahole wi'e suk sk'ul, cha' ek'oj ya'
yanma smam;

ix ixale a'om howal, lahan ix b'oj tz'uh maxhtik'a
xhtuki yayi.

¹⁴ Mame mi'e ch'a'ni te' nhah b'oj q'alomal
herenciahil,

wal ix ixale nan-nhe yuh yinh tzet chuh, smatan
Komam Yahveh yeh ix.

¹⁵ Isahil ch'anikoj niman wayanhil yinh anma;
mak isah, chijle nhohchalal.

¹⁶ Mak xhyijyenk'oj chejb'anile, lanhan stanhen
sq'inal;

mak xhyahni sb'eyb'al Komam Yahveh, xhkamoj.

¹⁷ Komam Yahveh lanhan ya'ni k'amloj anma yet
cha'ni k'amloj mak meb'a';

ha' Komam ch'a'noj spaj hej sk'ulal chuh tu'.

¹⁸ Watx'ekoj sb'eyb'al hawuninal, yet xhto huh;
yaja' mach chapotx'toj^k yuh hakuyni.

¹⁹ Mak lemb'il xhtit showal, ch'ek'oj ya' yanma yuh
smul;

yet xhkol-laxiloj anma tet sya'tajil, kam stoh niman
tzetet.

²⁰ Ab'etoj yet ch'al-lax sk'ulal tawet, yet ch'a'lax
hakuyb'anil,

haktu' chuh hawi'noj stz'ajanil hak'ul sunilb'al
haq'inal.

^k19.18 *chapotx'toj* Mach kaw stxumlaxi tzet choche yala'iloj
hebreo b'et ti'.

²¹ Kaw tx'ihal tzet ayiktoj yul snab'al anma yuni,
yaja' hanhk'anhe Komam Yahveh ch'alni ta chij
sb'ah mato machoj.

²² Tzet yetwanoj ay yuni anma, ha' xhyeni
sk'ulch'anil sk'ul.

Q'a' k'ultu ta meb'a' anma sataj leq'ti'.

²³ Sxiwk'ulal anma tet Komam Yahveh, ha' ch'a'ni
sq'inal;
kaw aq'ank'ulal xhwayi, mach sya'tajil b'ay chaktoj
sb'ah anma yuh.

²⁴ Mak isah, chaytoj sq'ab' yul sek',
yaja' mach chuh yinitoj yitah yul sti'.

²⁵ Kuy mak tzeyehom anma, chiha' mak mach
stz'ajanil sk'ul skuyb'anil;
kachwahanh yinh mak ay stxumb'al, chiha'
yohtajb'al.

²⁶ Uninale ch'elq'ankoj yinh smam, kat schejnihaltij
smi' yul nhah,
tzet tx'ixwob'alil tet, sya'tajilnhe chitij yib'anh.

²⁷ K'ahol, ta matxa chawab'etoj yet ch'a'lax
hakuyb'anil,
chapoho'iloj hab'ah yinh kuyb'anile ch'a'ni
yohtajb'al anma.

²⁸ Mak ch'anikoj leq'ti'al yunhe skolni mak ay
smul, mach yelapnojal yeh st'inhanil tet;
mak tx'oj, stx'ojalnhe ch'ahiloj yul sti'.

²⁹ Yuh mak tzeyehom anma, yuxin aykanoj tx'anh
tx'anh;
aykanoj te' xik'omte' yuh yalaxaytoj te' stel yinh
mak wi'e suk sk'ul.

20 ¹ Yuh vino, stzeyeh anma yet anmahil, hej te'
uk'eh ch'anikoj anma yinh howal;

mach hunuj mak ch'uni tz'ajank'ulehal yinh yet
anmahil yuh te'.

² Lahan stit showal ya' rey b'oj yet ch'awi no'
b'alam;

mak ch'a'ni tij showal ya', skamikal chitij yib'anh.

³ Mak xhpohniloj sb'ah yinh howal, ch'alaxkoj
smay;

hanhk'anhe mak xhpalk'on swi'ehal ch'ichenkoj
howal.

⁴ Mak mach xhwatx'en-nakanoj smunil yet
yetwanoj ay swatx'eni,

yet ch'ahoj sat tz'unub', saya' tzet sloh, yaja' matzet
chiha'.

⁵ Lahan snab'al anma b'oj ha' ha' kaw nimej yich;
anma itz'at swi', lemb'il stxumiloj.

⁶ Tx'ihal mak ch'alni ta k'ulch'an sk'ul,
yaja' mach b'ay ch'i'cha mak b'ay chuh yanikoj
anma skawxob'al sk'ul.

⁷ K'ul sb'eyb'al mak mach ninoj stx'ojal ch'ilchahiloj
yinh;

tzet saq'al tet yuninal ch'ok tzujnuj yinh sb'eyb'al.

⁸ Yet ch'ay tz'onhnoj ya' rey yul stz'onhob'al yuh
swatx'en ya' hej sya'tajil,

hunepch'an-nhe chil ya' sunil hej stx'ojal.

⁹ Mach hunuj mak chuh yalni: «Saj yeh wanma han,
mach hunuj hinmul aykoj winh han», xhi.

¹⁰ Syah Komam Yahveh sunil hej tzetet mach
tz'ajanoj chuh smalelaxi;

mach choche YA' hej mal mach tz'ajanoj.

¹¹ Yinh-nhe tzet chuh nixhtej unin chuh yil-laxi
ta k'ul b'oj ta tohol ch'elojkoj sb'eyb'al.

¹² Txikine ch'ab'eni b'oj b'aq' sate ch'ilni,

lahan-nhe xuh swatx'en Komam Yahveh.

¹³ Mach wayohojnhetik'a chawuh, yunhe mach
chach meb'a'b'ihayoj;

hajtoj sb'aq' hasat, yunhe aynhetik'a tzet chalo.

¹⁴ Mak xhloq'i, chala: «Mach k'uluj, mach k'uluj»,
xhi;

yaja' lawitu', stzalahi kat stoh syenoj tzet xloq' tu'.

¹⁵ Ay ch'en oro, aypax hun tenan ch'en nixhtej
ch'en kaw k'ulch'an,

yaja' q'a' ayto yelapnojal yeh maktaj ay yohtajb'al.

¹⁶ Mak xhkolni komon anma, yet chinihaltij sk'am,
ikanoj xil sq'ap,

ikanoj hej xil sq'ap anma tu' syeb'aniloj ta xkolwa
yinh komon anma.

¹⁷ Kaw xuq' slolax ixim pan tonhe elq'ab'il,

yaja' arenaxa chukaniloj ixim yul sti' anma.

¹⁸ Tzet ayiktoj yul snab'al anma yuni, ch'ok yinh
stxolal, yet ch'al-lax sk'ulal tet;

mach tonhetik'ahoj xhtoh anma yinh howal, yilalto
yilni yinh k'ul tzet chuh yanojkoj.

¹⁹ Mak alom q'umale, chaliloj tzet ewantajil yeyi;
mach chahunb'ah hab'ah b'oj mak aq'e.

Ha' Komam xhpajtzenoj tet mak tx'oj

²⁰ Mak stz'akti'nhen smam mato smi',
chitij kamikal yib'anh.

²¹ Hej q'alomal kaw sub'utaj yi'laxi,
mach sk'ulal b'ay ch'apni tanhoj.

²² Mach b'aq'inh chawala': «Chin pajnoj yuh hej
stx'ojal x'ulax winh han», mach kachinahoj.

Akanoj sunil yul sq'ab' Komam Yahveh, ha' YA'
chach kolnoj.

²³ Syah Komam Yahveh hej tzetet mach tz'ajanoj
chuh smalelaxi,

mach choche YA' hej mal mach tz'ajanoj.

²⁴ Ha' Komam Yahveh xhb'eytzen anma;

mach hunuj mak xhk'oji stxumnihiloj tzet ch'ek'toj
yinh sq'inal.

²⁵ Mach yinhxanhe anhehoj chata'wekoj hunuj

tzetet hawib'anh tet Komam Dios, lawitu' kat
skab'konkanh hak'ul yet chatxumnihiloj.

²⁶ Ya' rey tz'ajan sk'ul, chiloj ya' anma tx'oj
sk'atanh,

kat yanik'toj ya' sruedahil ch'en kok'tzeb'al trigo
yib'anh.

²⁷ Yespíritu anma, ha' slámpara Komam Yahveh,

ha' ch'ilni tzet kaw ewan yeytoj yinh yanma anma.

²⁸ Sk'ulch'anil sk'ul Komam b'oj syelal, ha'
xhtanhen ya' rey;

yuh sk'ulch'anil sk'ul Komam, maxhtik'a ch'eloy ya'
reyal.

²⁹ Yinh yip mak tzehtaj, hat aykoj smay;

smay heb' ya' icham winaj yeh xil swi' sajxa.

³⁰ Yinh smaq'lax anma kat yok lahwilal yinh,
ha' xhwatx'enkoj hej stx'ojal;

yet xhatelaxi, ha' tu' xhwatx'ikoj snab'al.

21 ¹ Haka' ha' niman ch'eltoj, haktu' yekoj yanma
ya' rey yul sq'ab' Komam Yahveh;

ha' YA' ch'initoj b'aytik'a choche.

² Sunil mak ch'alni ta k'ulnhetik'a sunil hej
sb'eyb'al,

yaja' ha' Komam Yahveh ch'ilni ta k'ul mato
machoj.

³ Q'a' ayto yelapnojal yeh nimejtaj sk'ulal b'oj
st'inhanil yul sat Komam Yahveh,
sataj sunil hej xahanb'al.

⁴ Lolo'al, snimej hitzan-nhen sb'ah anma,
b'oj hej snab'al mak tx'oj, mule hunq'ahan tu'.

⁵ Kaw k'ul ch'elikoj hej tzetet stxumlax yinh k'ul
yalanhto maxhto ch'ulaxi;
wal hej tzetet ch'ulax yinh lemb'il, mach k'uluj
ch'elkoj.

⁶ Ta chakoj anma leq'ti'al yunhe sq'alomb'ikanh,
lemb'il xhtanhayoj sq'alomal tu' haka' moyan
pet-tik'a xhtanhayoj, ha' ch'initoj yinh
kamikal.

⁷ Stx'ojal anma tx'oj xhtanhtzeniloj,
haxkam mach choche yub' st'inhanil.

⁸ Kotxan sb'eyb'al anma ay smul;
yaja' tohol sb'eyb'al mak mach smul.

⁹ Q'a' k'ultu jeh swi' nhah,
sataj jeh yul hunuj niman nhah b'oj hunuj ix ixale
a'om howal.

¹⁰ Mak tx'oj, yinh-nhe stx'ojal aykoj snab'al,
mach hunekoj stz'a' sk'ul yinh yet anmahil.

¹¹ Yet xhwatx'elaxkoj sb'eyb'al mak tzeyehom
anma,
chi' snab'al mak mach stz'ajanil sk'ul;
yet xhkachlax mak tz'ajan sk'ul, q'a' xhto yi'
yohtajb'al.

¹² Chil mak k'ul sb'eyb'al yatut mak tx'oj,
chilah yet ch'apnikanoj yinh sya'tajil.

¹³ Mak mach ch'ab'entoj yet ch'awikoj anma meb'a'
yinh,

mach mak ch'ab'enojpax tzet chala' yet xhq'an-noj
ta xhkol-laxi.

¹⁴ Sab'ehal ch'a'lax yinh ewantajil, schewnhehayoj
syab'il wi'e;

ya'ni txonho' sb'ah anma yinh ewantajil,
schewnhehayoj niman syab'il wi'e.

¹⁵ Stzalah anma k'ul sb'eyb'al yet ch'ulax st'inhanil;
wal mak ch'uni stx'ojal, xhk'uyk'unkanh xiwkilal.

¹⁶ Mak tonhetik'a chuh hunuj tzetet,
ch'apnikanoj tanhoj xol hej kamom.

¹⁷ Mak ch'uni tzet choche snimanil, ch'apnikanoj
yinh meb'a'il;

mak ch'ochen vino b'oj hej perfume, mach b'aq'inh
xhq'alomb'ikanh.

¹⁸ Mak tx'oj, ch'ek'oj ya' yanma shelb'aloj mak k'ul
sb'eyb'al;

mak ch'a'ni yip anma yuh yuni stx'ojal, ch'ek'oj ya'
yanma shelb'aloj mak tohol sb'eyb'al.

¹⁹ Q'a' k'ultu jehik'oj yul desierto, sataj jeh sk'atanh
ix ixale

tonhetik'a ch'ah yaw b'oj a'om howal.

²⁰ Mak tz'ajan sk'ul, ay q'alomal b'oj perfume yatut;
wal mak wi'e suk sk'ul, xhtanhtzeloj sunil tzet
chi'a.

²¹ Mak sayni nimejtaj sk'ulal b'oj sk'ulch'anilk'ule,
ch'i'cha q'inale yuh b'oj nimejtaj sk'ulal kat
yalaxkoj smay.

²² Mak tz'ajan sk'ul, chetnhe skonhob' heb' naj k'ul
yinh howal, kat
smaq'ni tixhchahoj hej peyab' b'ay xhkawxi sk'ul
heb' naj.

²³ Mak mach tonhetik'ahoj stzoteli,

mach chaktoj sb'ah yinh sya'tajil.

²⁴ Tzeyehom anma, lolo', ay yelapnojal yab'en
sb'ah yinh sat anma,

haktu' ch'al-lax yinh mak xhpalk'on slolo'al.

²⁵ Yochen mak isah hej tzetet, ha' xhpotx'nitoj,
haxkam mach choche munlahoj.

²⁶ Mak ch'ochentoj hej tzetet,
sunilb'al tz'ayik chochetoj tzet ay yet anmahil;
wal mak k'ul sb'eyb'al, soman yeh swi' sanitoj hej
stzetet.

²⁷ Syah Komam Dios hej sxahanb'al anma tx'oj,
q'a' tx'ojtokanoj, yet stx'ojal ib'il yuh yanma kat
yanikoj.

²⁸ Mak ch'anikoj leq'ti'al yunhe skolni mak ay
smul, ch'apnoj yinh sya'tajil;
wal mak ch'alni syelal yinh yet anmahil,
ch'ab'elaxojtoj tzet chala'.

²⁹ Mak tx'oj, schilb'a tzet chala,
wal mak ch'ehik'oj yinh stoholal, yohtaj tzet b'ehal
chitoj.

³⁰ Matzet chaliloj tz'ajank'ulehal yet naj winaj yul
sat Komam Yahveh,
yitz'atil wi'e b'oj hej sk'ulal ch'al-laxi.

³¹ Cha' listohal sb'ah no' cheh yuh stoh no' yinh
howal,
yaja' ha' Komam Yahveh ch'a'ni i'wahoj anma yinh
howal.

Kuyb'anile yib'anhiloj q'alomal

22 ¹ Q'a' k'ultu yal-lax k'ul-la tzetet yinh anma
sataj hun tenan q'alomal;

q'a' k'ultu yochelax anma, sataj ch'en oro b'oj
ch'en plata.

² Ay hune' tzet lahan tet anma q'alom b'oj anma
meb'a':

ha' Komam Yahveh xhwatx'en skawanhil.

³ Mak ay stz'ajanil sk'ul, chil stit stx'ojal, kat
skolniloj sb'ah tet;

wal mak mach stz'ajanil sk'ul, kam yuni tzetet tu',
kat yek' ya' yanma yuh sya'tajil.

⁴ Q'alomal, yalaxkoj smay anma, b'oj q'inale,
ha' ch'a'lax spajoj tet mak ay sxiwk'ulal tet Komam
Yahveh b'oj mak haknheti' yeyi.

⁵ Mak tx'oj, ayayoj te' tx'ix b'oj lanhte' yul sb'eh;
wal mak xhtanhen sb'ah, spohiloj sb'ah yinh hej
b'eh tu'.

⁶ Yeh k'ul-la b'eh tet nixhtej hawuninal, haximwal
yet nimejalxa, mach spoho'iltoj sb'ah yinh.

⁷ Mak q'alom, ha' aykoj yahawoj mak meb'a';
mak ay sk'as, ha' aykoj schejab'lomoj mak x'a'ni
k'amloj.

⁸ Mak stz'un-ni stx'ojal, stx'ojalthe smaja';
ha' Komam Dios xhtanhtzenojiloj yip stx'ojal tu'.

⁹ Ch'ayoj txahyeb'al yib'anh mak soman yeh swi',
haxkam cha' wa'oj anma meb'a'.

¹⁰ Chejiltoj mak tzeyehom anma, kat stanhojayoj
b'ahb'eb'ahil;

xhtanhojayoj howal b'oj b'ahwal.

¹¹ Chamigonhe ya' rey mak k'ul yanma,
b'oj yet k'ulch'an-nhetik'a stzoteli.

¹² Ha' Komam Yahveh xhtanhen mak ay yohtajb'al,
yaja' chetatoj YA' tzet ayiktoj yul snab'al mak
xhpak'ikoj yinh yet anmahil.

¹³ Chal mak isah: «Ay hune' no' b'alam yul b'eh; ta chin elojtoj han, chin spotx'o' no' han», xhi.

¹⁴ Lahan sti' ix ix sayni swinaj b'oj holan mach yich;
yul xhtojk'ayojkanoj mak ch'initij showal Komam Yahveh.

¹⁵ Wi'ehal, aykoj stz'ajoj tzet ayiktoj yul snab'al mak tzehtaj,

yaja' te' xik'omte' xhpohnojiloy wi'ehal tu' yinh.

¹⁶ Yetlikoj anma yinh mak meb'a' yuh sq'alomb'ikanh,

mato ya'ni sab'ehal tet mak q'alom, ha' tu' xhmeh'a'nhenayoj anma.

30 stzoti' anma tz'ajan sk'ul

¹⁷ Ab'e yinh k'ul, ab'etoj tz'ajank'ulehal xhwal han; akoy yinh hak'ul hawohtajnhen tzet xhwal han.

¹⁸ Kaw k'ul ta chawikanoj hunq'ahan tzoti' ti' yinh hawanma,

kat yoknikoj hawuh hanik'tik'a chawoche.

¹⁹ Xhwa' hawohtajnhhe' ti'nanh han, yunhe hawanikoj

skawxob'al hak'ul yinh Komam Yahveh.

²⁰ Xin tz'ib'nhe ³⁰ k'ul-la nab'ale tawet han, ib'il tz'ajank'ulehal yuh b'oj cha' yohtajb'al anma,

²¹ yunhe hawohtajnhen syelal, haximwal chuh hata'woj yinh k'ul tet mak xhq'amb'enoj tawet.^m

¹**22.20** 30 Mach kaw stxumlaxi tzet yeyoj hebreo b'et ti'.

^m**22.21** tawet Hakti' yeyoj yinh griego, wal yinh hebreo; tet mak xach anitij.

-1-

²² Mach chach elq'awikoj yinh mak meb'a' yunhe
meb'a',

mach chach etlikoj yinh mak mach chuh skolni
sb'ah b'ay spultahil konhob';

²³ haxkam ha' Komam Yahveh xhkolnoj.

Ha' YA' ch'a'noj ek'oj ya' yanma maktaj ch'etlikoj
yinh anma tu'.

-2-

²⁴ Mach chahunb'ah hab'ah b'oj mak xhpalk'on
syab'il swi',

mach chahunb'apax hab'ah b'oj mak lemb'il xhtit
showal,

²⁵ tajka chach ok tzujnuj yinh sb'eyb'al,

kat hawanihaktoj hab'ah yinh sya'tajil.

-3-

²⁶ Mach chata'wekoj tzetet hawib'anh yuh hunxa
anma,

mach chach kolwa yinh anma yet chinitij sk'am
yib'anh.

²⁷ Ta mach chach k'ojoj hawa'noj k'am tu',

somanta hatx'at b'ay chach wayi, ch'ilaxojkaniloj.

-4-

²⁸ Mach chahek'a' payat najach
ab'ilkanayoj yuh hawichmam.

-5-

²⁹ Mak k'ul ch'uten smunil, ch'okoj schejab'lomoj
heb' ya' rey,

mach b'aq'inh ch'okoj schejab'lomoj anma
komonalnhe yeyi.

-6-

23 ¹ Yet chach okoj wa'oj yinh smexhah hunuj
ya' yahaw konhob',

chawila' yinh k'ul tzet aykoj yinh hasat.

² Ta tzet hawa'i, mach kaw chayeb'iloj.

³ Mach chawoche'koj hej nimejtaj xuq'la yitah ya',
haxkam tonhe choche' hach sub'u'.

-7-

⁴ Mach chawakoj yinh hak'ul haq'alomb'ikanh;
matzet chal hak'ul yuh hune' tu'.

⁵ Ta chawil yinh k'ul, mach q'alomal ti'.

Kochenhe ch'eliloj sxik', kat slupwitoj haka' hej no'
t'iw.

-8-

⁶ Mach chach wa' yinh smexhah mak echem,
mach chawochekoj hej nimejtaj xuq'la yitah,

⁷ haxkam lahan b'oj xil wi'e xhkan yul nuq'e.

«Wa'anh, uk' tzet chawuk'u», xhi tawet, yaja' mach
yinh suniloj yanma chala.

⁸ Chaxaye'kanatij ni'an itah xaloh,

matxa tzet ch'oknojkoj sk'ulch'anil hatzoteli.

-9-

⁹ Mach nab' chawal tzet sk'ulal tet mak wi'e suk
sk'ul,

tonhe stzeye' hatzoti' i'nhe sk'ulal.

-10-

¹⁰ Mach chahek'a' hej payat najach ab'ilkanayoj;
mach chawetnhe' stx'otx' nixhtej meb'a' unin,

¹¹ haxkam kaw ay yip YA' xhkolni nixhtej tu',

ha' YA' stzoteloj yinh, kat skolnoj YA' tawet.

-11-

¹² Akoj yinh hawanma hawab'en hakuyb'anil,

ab'etoj hej tzoti' ch'a'ni yohtajb'al anma.

-12-

¹³ Mach chab'ejkanoj hakuyni hawuninal,
haxkam mach xhkamoj hahatenoj hayeloj el.

¹⁴ Yilal hahatenoj, haktu' chuh
hakolnojiloj tet b'ay ch'apni kamom.

-13-

¹⁵ K'ahol, ta tz'ajan chawute hak'ul,
kaw stzalahojpax wanma tawinh han.

¹⁶ Kaw chin tzalahoj han yet xhwab'enoj hawalnoj
stoholal han.

-14-

¹⁷ Mach schichonkoj hak'ul yinh mak ahmul;
ha' tzet yetwanoj hawuni, ha' haxiw tet Komam
Yahveh yinh stohb'al q'inal,

¹⁸ haximwal sk'ulal b'ay chach apnojkoj;
mach b'aq'inh xhtanhojiloj skawxob'al hak'ul.

-15-

¹⁹ K'ahol, ab'etoj tzet xhwal han, tz'ajan chawute
hak'ul;

mach chapohiltoj hab'ah yinh b'eyb'ale kaw k'ul.

²⁰ Mach chahunb'ah hab'ah b'oj mak uk'um te';
mach chahunb'ah hab'ah b'oj mak tzet swa'i,

²¹ haxkam hunq'ahan anma tu', xhmeb'a'b'ojajoj;
yuh wayojnhetik'a chuh, xanhe xilxon xil sq'ap
chaha'koj yinh.

-16-

²² Ab'etoj tzet chal hamam x'a'ni haq'inal;
yet ch'ixnamb'ojtoj hami', mach chayaha'kanh ya'.

²³ Tenb'a syelal b'oj tz'ajank'ulehal, mach b'aq'inh
chatxonho'toj;

i' hakuyb'anil b'oj hatxumb'al, mach b'aq'inh
chatxonho'toj.

24 Smam mak k'ul sb'eyb'al, cha' tzalahoj sk'ul;
ya' mame ay hunuj sk'ahol tz'ajan sk'ul, stzalahoj
ya' yinh k'ul.

25 A' tzalahoj sk'ul hamam b'oj hami'.
A' tzalalal yila' ya' ix x'a'ni haq'inal.

-17-

26 K'ahol, akoy hawanma winh han;
mach chawiloj hasat yinh hinb'eyb'al han.

27 Haka' hunuj lanhte', haktu' ix ix tx'oj yeh swi';
haka' hej holan nahat yeytoj yich, haktu' ix ix sayni
swinaj.

28 Cheb'atoj sb'ah ix, kat sq'atwa ix haka' chute
heb' naj elq'om;
kaw tx'ihalxa heb' naj winaj chetatoj ix yinh sayni
yix.

-18-

29 ¿Mak ch'ek' ya' yanma? ¿Mak ch'ah yaw?
¿Mak aykoj yinh howal? ¿Mak ay sb'isk'ulal?
¿Mak nab'a'ilnhe ch'ok lahwilal yinh? ¿Mak
xhkalkon yilni?

30 Anma mach sb'ejkanoj yuk'ni vino,
anma nanan-nhe uk'ehal choche yab'le'.

31 Mach chawakoj hawanma yinh skajil yilot vino,
yet xhjepohaytoj yul ch'en copa, yet kaw hab'an
yuk'laxi,

32 haxkam lahan schiwa b'oj no' lab'ah,
q'a' ya'to schiwa sataj no' icham lab'ah.

33 Nananxanhe tzet syeb'tij sb'ah yinh hasat yuh
vino tu',
kat hawalnoj hej stx'ojal.

³⁴ Kochenhe yib'anh ha' mar ayachkoj hawab'enoj,
kochenhe yib'anh niman ste'al te' barco
hilanachatoj hawab'enoj.

³⁵ Kat hawalnoj: «X'alaxkoj lahwilal winh han,
yaja' mach xhwab'e sya'il han.

Xin maq'lax han, yaja' maxhtik'a xwab'e han.
Yet ch'eloy te' uk'eh yinh hinsat han, kat hintoj
hinsaynoj yaq'b'ilxa te' han», kachinahoj.

-19-

24 ¹ Mach xhchichonkoj hak'ul yinh tzet chuh
anma tx'oj,
mach chawatoj hanab'al yinh hahunb'an hab'ah
b'oj,

² haxkam stx'ojalnhe ch'ek'aytoj yinh yanma;
stx'ojalnhetik'a ch'eltij yul sti'.

-20-

³ Yinh tz'ajank'ulehal ch'ah te' nhah;
yuh yitz'atil wi'e ch'alaxayoj sxe' te'.

⁴ Yuh yohtajb'al anma, yuxin xhnoh scuartohal te'
yuh hej tzetet kaw k'ulch'an b'oj kaw ay stohol.

-21-

⁵ Mak tz'ajan sk'ul, q'a'ⁿ ayto smay;ⁿ
mak ay yohtajb'al, q'a' ayto yip.

⁶ Yilal yil-lax yinh k'ul tzet chuh yalaxojkoj howal;
ch'i'wa anma yinh howal, ta tx'ihal mak b'ay
sq'umla sb'ah.

-22-

⁷ Kaw nahat yeloy tz'ajank'ulehal yinh anma
xhpalk'on swi'ehal,

ⁿ24.5 smay Ya'taj stxumlaxi tzet choche yala'iloj hebreo b'et ti'.

mach ninoj tzet chuh yalnoj b'ay syamb'akoj sb'ah
anma b'ay spultahil konhob'.

-23-

⁸ Mak stx'ojalnhe ayiktoj yul snab'al,
ch'ohntajnhelaxojiloj yuh stx'ojal tu'.

⁹ Mule tzet ayiktoj yul snab'al mak xhpalk'on
swi'ehal;

sunil mak xhyahni mak tzeyehom anma.

-24-

¹⁰ Ta xhpaxiloj hawip yet chul sya'tajil tawinh,
mach ninoj hawip chaltu'.

-25-

¹¹ Koliløj anma lanhan stoh yinh kamikal;
koliløj mak aykoj sq'inal yinh sya'tajil.

¹² Waxamkami chawala': «Mach ninoj wohtajøj
han», ta kachi.

Chohtajnhel'iloj YA' ch'ilni tzet ch'ek'aytoj yinh
yanma anma;

chila'iloj YA' xhtanhen haq'inal kat ya'noj YA' spaj
tzet yetwanøj ay hachani.

-26-

¹³ K'ahol, loh no' kab' haxkam kaw xuq' no';
telan schi'al no' kab' ch'el yinh snoq'al no' kab'.

¹⁴ Haktu' schi'al hawab'enoj tz'ajank'ulehal;
ta xhchalohøj hawuh, kaw k'ul b'ay chach apnojkoj,
mach xhtanhojiloj skawxob'al hak'ul.

-27-

¹⁵ Mach chawaktoj yul hanab'al hawuni stx'ojal
yinh mak k'ul sb'eyb'al,

mach chaweta'toj b'ay ch'ehayøj;

¹⁶ Waxamkami ch'ayk'ay anma k'ul sb'eyb'al
hujeløj el,

masan chiha'kanh sb'ah hunekxa; wal mak tx'oj,
ch'apnojkanoj yinh sya'tajil.

-28-

¹⁷ Mach chach tzalahi yet ch'ayk'ay hawenemigo;
mach stzalah hak'ul yet aykoj yinh sya'tajil,

¹⁸ haxkam mach schab' swi' Komam Yahveh yilnoj
hune' tu',

kat schewb'ojajoj showal Komam yinh hune' anma
tu'.

-29-

¹⁹ Mach xhtit hahowal yinh tzet chuh anma tx'oj,
mach schichonkoj hak'ul yinh mak tx'oj,

²⁰ haxkam mach k'uluj b'ay ch'apnojkoj;
xhtanhojiløj sq'aq'al slámpara.

-30-

²¹ K'ahol, xiwanh tet Komam Yahveh b'oj tet ya'
rey,

mach chahunb'ah hab'ah b'oj mak mach cha' kuyu'
sb'ah,

²² haxkam lemb'il ch'apnoj yinh sya'tajil;

mach mak ohtajnhe tzet sya'tajil chaha'ayoj heb'
ya' yib'anh.

Yaq'b'ilxa stzoti' heb' ya' tz'ajan sk'ul

²³ Stzoti'pax heb' ya' tz'ajan sk'ul yeh hunq'ahan ti':
Mach k'uluj ta ay mak yinh xhja' kob'ah yet
xhwatx'elax hej sya'tajil.

²⁴ Mak ch'alni ta k'ul sb'eyb'al mak tx'oj,

stz'akti'nhelax yuh konhob', xhyahlax yuh konhob'.

²⁵ Yaja' kaw k'ul chila' mak ch'anitoj

smul hune' mak tx'oj tu' yib'anh, stxahyelaxoj yinh
k'ul.

²⁶ Spaj hej tzoti' kaw k'ul,
lahan b'oj yet stz'ohlax anma yinh sti'.

²⁷ Ichanhkoj hawatx'enkanh hatx'otx',
kat hawatx'enkanoj tzet ch'oknojkoj hawuh,
yalanhto maxhto chawakanh hawatut.

²⁸ Mach tonhetik'ahoj chakawxekoj smul hawet
anmahil yib'anh,
mach chawakoj leq'ti'al.

²⁹ Mach chawala': «Haka'tik'a xin yute naj han,
haktu' xhwute'pax naj han;
yilal stanhtzenoj naj tzet xuh naj winh han», mach
kachinahoj.

³⁰ Xin ek'toj b'ay stx'otx' naj isah han,
b'ay tz'unb'il yuva naj sukalnhe chuh.

³¹ Xwilni han ta kaw ixanxa yekantoj te' tx'ix xol;
nimejxakanoj telaj, xax elkantoj huyna ch'en ch'en
aykoj speyab'iloj.

³² Yet xwilni han, xwinikanoj yinh hin-nab'al han,
xwi'ni hune' hinkuyb'anil han:

³³ Yet lanhan hanakwi b'oj yet chach waykeli,
kat hakulusnhen haq'ab' yuh haway yinh k'ul,

³⁴ ha' tu' ch'apnoj lemna meb'a'il tawinh haka'
hunuj naj elq'om;

ch'apnoj k'antajil tawinh haka' hunuj naj winaj
ch'ek' kolo ib'il sch'en yet howal yuh.

Yaq'b'ilxa sprovedio ya' Salomón

25 ¹ Yetpax ya' Salomón hunq'ahanxa proverbios
ti', ha' hunq'ahan ti' xak'toj heb' ya'
schejab'lom ya' Ezequías sreyal Judá sat te' hum.

² Smay Komam Dios yeh hej tzetet ewantaj yeh yuh
YA',

smay heb' ya' rey ch'oki yet chohtajnheniloj heb'
ya'.

³ Mach mak xhk'oji yohtajnheniloj hantaj snahatil
yehtoj satkanh,

hantaj snahatil yeytoj tx'otx' tx'otx' b'oj tzet-taj
ayiktoj yul snab'al ya' rey.

⁴ Iloj sq'alemal ch'en plata, haximwal chuh
swatx'elaxojajoj hunuj copa yinh ch'en
yuh ya' watx'ehom hej tzetet kaw k'ulch'an.

⁵ Iloj anma tx'oj xol heb' naj xhmunlahiktoj
sk'atanh ya' rey,

haximwal k'ul chuh skawxojkoj reino yul sq'ab'
ya'.

⁶ Mach yelapnojal chawutekoj hab'ah yinh sat ya'
rey,

mach chatz'onhb'a hab'ah xol mak ay yelapnojal
yeyi.

⁷ Q'a' k'ultu hawechmani, kat hawawtelaxojkoj
yinh mexhah,

sataj yilaxojiloj hapixan yinh sat mak ay yelapnojal
yeyi.

Ta ay tzet xawila,

⁸ mach chach toh hawala' yinh lemb'il b'ay
xhwatx'i hej sya'tajil,

tajka matxa stxumcha hawuh tzet chawuh
yet ch'apnoj hawet anmahil hach ya'noj
tx'ixwanoj.

⁹ Watx'e hab'ah b'oj hawet anmahil,

mach chawaliloj hej stzetet hawet anmahil
ewantajnhe xal tawet haxkam xhkawxi sk'ul
tawinh.

- ¹⁰ Tajka ch'ilaxiloj hapixan yuh mak ch'ab'en tzet chawala,
kat matxa b'aq'inh xhtanhk'ohoj yal-laxoj haq'umal.
- ¹¹ Haka' hej tzetet oro aytoj ch'en plata xol, haktu' hej tzoti' kaw k'ul ch'ayk'ay tet anma.
- ¹² Haka' ch'en kolq'ab' mato ch'en uwe nab'a' oro, haktu' kachwal tet hune' mak tz'ajan sk'ul ch'ab'entoj tzet ch'al-lax tet.
- ¹³ Haka' schewal ch'en hielo yinh waresma, haktu' yekoj naj chejab'lom kaw yijjom tet mak xhchejni,
haxkam xhwatx'iloj yanma yahaw naj yuh.
- ¹⁴ Haka' hej kaq'e' b'oj hej moyan mach ha' nhab'ib'il yuh,
haktu' mak echem ch'anikoj smay yalten hej tzetet, yaja' maxhtik'a tzet cha'a.
- ¹⁵ Snimanil sk'ul anma ch'a'ni ayk'ayojtij sk'ul ya' juez;
haxkam tzoti' kaw k'ulch'an yal-laxi, cha' ayk'ayojtij yanma anma.
- ¹⁶ Ta ay no' kab' ch'i'cha hawuh, mach tx'ihaloj no' chaloh,
haxkam sch'utch'unujkanh hak'ul yuh no'.
- ¹⁷ Mach hununoj tz'ayik hawapni yatut hawamigo, tajka xhkajtzakanh sk'ul tawinh kat hach syahnikanh.
- ¹⁸ Lahan anma ch'ichenkanh leq'ti'al yinh yet anmahil
b'oj ch'en martillo, ch'en cuchillo b'oj sb'aq' flecha kaw xixi'.

¹⁹ Yet aykoj anma yinh sya'tajil kat skawxi sk'ul
yinh mak ch'a'ni yip anma yuni stx'ojal,
lanhan b'oj yet ayxakoj holan yinh yeh anma, maka
yet q'ahnajtoj yoj.

²⁰ Sb'itnikoj anma yinh swi' mak ch'ek' ya' yanma
lahan b'oj yiniloj anma xil sq'ap yet kaw chew,
lahan b'oj yet ch'alaxayoj no' vinagre yib'anh
lahwilal.

²¹ Ta xhnhohcha hunuj mak xhchiwakoj sk'ul
tawinh, a' yitah;

ta xhtaj sti', a' ya' yuk'u',

²² haximwal xhkaj pulujiloj sat tx'ixwilal,
kat ya'noj Komam Yahveh spaj tawet.

²³ Yet xhtit kaq'e' yetk'ulal norte, cha' ha' nhab';
mak alom q'umale, cha' tij showal anma.

²⁴ Q'a' k'ultu jeh swi' nhah, sataj jeh yul hunuj
niman nhah

b'oj hunuj ix ixale kaw a'om howal.

²⁵ Haka' yuk'lax ha' chewla ha' yet kaw xhtaj sti'
anma,

haktu' hej k'ul-la ab'ix nahat-ta xhtita.

²⁶ Haka' ha' tatla ha' b'oj ha' tz'il-la niman,
haktu' anma k'ul sb'eyb'al yet xhk'uyk'unkanh tet
mak tx'oj.

²⁷ Mach k'uluj ta kaw tx'ihal no' kab' xhlolaxi,
mach k'ulujpaxoj ta kaw chakoj anma smay.

²⁸ Mak mach yohtajoj skachni sb'ah,
lahan b'oj konhob' etab'ilkantoj matxakoj speyab'il.

Skuyb'anil mak isah b'oj mak wi'e suk sk'ul

26 ¹ Mach xhchah ta ch'ay ch'en sajb'at yinh
waresma,

mach xhchah ta ch'ay ha' nhab' yet lanhan yah sat
tz'unub',

mach xhchapaxoj ta ch'alaxkoj smay mak wi'e suk
sk'ul.

² Haka' no' tz'ulik ch'ik k'aynajtoj, maka haka' no'
latz'lanh mach sq'u',

haktu' hej tz'akti' tanhetik'a chal anma, mach chij
sb'ah.

³ Xhatelax no' cheh yuh skuycha no', yilal yok yet
sti' no' burro;

xik'omte' ch'aytoj stel yinh mak wi'e suk sk'ul.

⁴ Mach chach ta'wi haka' swi'ehal mak wi'e suk
sk'ul,

ta mach xin, lahan hawi'ehal b'oj.

⁵ Ta'wanh tet mak wi'e suk sk'ul haka' yetwanoj ay
hata'wi tet,

haximwal mach chala' ta tz'ajan sk'ul.

⁶ Yalaxtoj hunuj ab'ix yinh mak wi'e suk sk'ul,

lahan b'oj stzok'nitoj anma yoj maka yuk'nitoj
hunuj howla anh.

⁷ Proverbio chal mak wi'e suk sk'ul,

lanhan b'oj hunuj oje matzet ch'oknikoj, haxkam
mach xhb'ili.

⁸ Haka' sximlaxkoj hunuj ch'en ch'en yinh no' ulah,
haktu' yalaxkoj smay mak wi'e suk sk'ul.

⁹ Haka' hunuj naj uk'um mach chab'e yeytoj te'
tx'ix yul sq'ab',

haktu' proverbio chal mak wi'e suk sk'ul.

¹⁰ Haka' hunuj mak tanhetik'a chaltoj sb'aq' sflecha
yinh mak ch'ek'i,

haktu' yeh anma ch'a'ni yet smunil mak wi'e suk
sk'ul b'oj mak ch'ek' kolohi.

¹¹ Haka' metx tx'i' xhlonikanh sxaw,
haktu' mak wi'e suk sk'ul maxhtik'a sb'ejkanoj
swi'ehal.

¹² Xhto huh skuycha ni'anxa mak wi'e sataj
mak ch'alni ta kaw tz'ajan sk'ul.

¹³ Chal mak isah: «Ay hune' no' b'alam yul b'eh.
Ay hune' no' b'alam b'ejtzob'il yul hej b'eh», xhi.

¹⁴ Ch'ek' hoyon pultah yib'anh ch'en bisagra
i'nheko, j,
mak isah yib'anh stx'at ch'ek'atoj b'al-lahi.

¹⁵ Mak isah, chaytoj sq'ab' yul sek',
yaja' mach chuh yinitoj yitah yul sti'.

¹⁶ Mak isah, chala ta q'a' tz'ajanto sk'ul sataj
hujwanh mak kaw k'ul yalni sk'ulal tet anma.

¹⁷ Janiktoj kob'ah xol komon howal,
lahan b'oj konhik'ni stxikin metx tx'i'.

¹⁸ Haka' mak huchanajtoj yul swi' ch'aniltoj
sb'aq' flecha aykoj q'a' yinh,

¹⁹ haktu' mak xhpak'ikoj yinh yamigo,
lawitu' kat yalni ta maxlo chuh.

²⁰ Ta mach te' si', xhtanhayoj q'a' q'a';
yet mach q'umale, xhtanhayoj howal.

²¹ Q'aq'al ch'a'ni tzaq'a', te' si' ch'a'ni tzujluj q'a'
q'a';

mak a'om howal, ha' ch'ichenkoj howal.

²² Lahan q'umale b'oj itah kaw xuq',
ch'apnikanoj sxuq'al yinh yanma anma.

²³ Haka' hunuj tx'otx' xih pichb'iltoj yinh ch'en
plata,

haktu' hej tzoti' kaw k'ulch'an yal-laxi, yaja'
stx'ojalnhe ib'il yuh.

²⁴ Mak aykoj showal yinh yet anmahil, chuh
yeb'anayoj yuh stzoti';

yaja' mach yeloj chal yinh yanma.

²⁵ Mach chawa' yuluj hak'ul yinh tzet chala,
waxamkami telan sk'ulch'anil stzoteli,
haxkam nohnajkoj sunil stx'ojal yinh yanma.

²⁶ Waxamkami cheb'ahayoj ta aykoj showal yinh
yet anmahil,

yaja' chohtajnhe'iloj anma stx'ojal tu'.

²⁷ Maktik'a xhk'ajni hunuj holan, ha'tik'a
xhtohk'ayoj yul;

maktik'a xhb'alchantij hunuj ch'en ch'en,
yib'anhtik'a ch'ayoj ch'en.

²⁸ Mak ch'alni leq'ti'al, aykoj showal yinh mak tet
chal leq'ti'al tu';

hej tzoti' k'ulch'an yal-laxnapaxoj, ha' ch'initoj
anma yinh sya'tajil.

**Yib'anhiloj hej amigo b'oj
yinh stanhelax no' kaneluh**

27 ¹ Mach chawakoj hamay yinh tzet chawub'
hekal,

haxkam mach hawohtajoj tzet ib'il yuh hunxa
tz'ayik.

² Mach chawakoj hamay;

ha' hojab' komon anma ch'anikoj hamay.

³ Kaw al ch'en ch'en, telanpax yalil arena,

yaja' q'a' ayto syab'il swi' mak xhpalk'on swi'ehal.

⁴ Mach k'uluj stit lemna chil anma, tx'ihal tzet
chetatoj syab'il wi'e;

yaja' q'a' tx'ojto schichonkoj sk'ul anma yinh yet
anmahil.

⁵ Q'a' k'ultu skachlax anma yinh sajsajil
sataj yochelax anma yinh ewantajil.

⁶ Q'a' xhto huh hawanikoj skawxob'al hak'ul yinh
hunuj hawamigo ch'anikoj lahwilal tawinh,
sataj hawenemigo chach stz'ohnihayoj.

⁷ Mak nohnaj sk'ul, mach choche slob' no' kab',
wal mak nhohchalal yeyi, somanta itah kaw k'ah
telan schi'al yab'eni.

⁸ Haka' no' ch'ik nahat yeloj yinh sq'u',
haktu' mak ch'eltoj yul yatut, kat stoh kolohi.

⁹ Kaw stzalah sk'ul anma yab'en sxuq'al sam
perfume b'oj incienso;
sk'ulal chal hunuj amigo, ha' ch'a'ni tzalahoj
yanma anma.

¹⁰ Mach chatinhchakanoj hawamigo b'oj yamigo
hamam.

Mach chach toh yatut hafamilia yet ayachkoj yinh
sya'tajil.

Q'a' k'ultu skawxi hak'ul yinh anma ch'ehayoj
hakawilal,
sataj yinh hunuj hafamilia nahat yetoj.

¹¹ K'ahol, tz'ajan chawute hak'ul, a' tzalahoj
wanma han,

waltu' chuh hinta'woj tet anma chin yahni han.

¹² Mak ay stz'ajanil sk'ul, chil stit stx'ojal, kat
skolniloj sb'ah tet;

wal mak mach stz'ajanil sk'ul, kam yuni tzetet tu',
kat yek' ya' yanma yuh sya'tajil.

¹³ Mak xhkolwa yinh komon anma yet chanikoj
sk'am yib'anh, ikanoj xil sq'ap;
ikanoj syeb'aniloj ta tet ix ix sayni swinaj cha'a.

¹⁴ Mak xhtiyoxhli yinh kaw ip tet yamigo yet k'ejto
tanhto,

tz'akti' chute'koj yamigo hune' tu'.

¹⁵ Haka' tz'uh maxhtik'a xhtuki yayi yet kaw aykoj
ha' nhab',

haktu' ix ixale kaw a'om howal.

¹⁶ Skachlax ix, lahan b'oj slinhb'alax kaq'e',
maka haka' yetxb'alax te' aceite yul q'ab'e.

¹⁷ Ch'en hierro, ha' ch'en ch'inihatij yeh ch'en
hierro,

haktu' yeh anma yinh yet anmahil.

¹⁸ Mak xhtanhen te' higo chuh sloni sat te',
mak xhtanhen tzet ay yahaw, ch'alaxojkoj smay.

¹⁹ Haka'tik'a yilni anma sat xol ha' ha',

haktu' syeniloj yanma anma tzet ib'il yuh.

²⁰ B'ay ch'apni kamom b'oj kamikal, maxhtik'a
xhnohiloj;

sb'aq' sat anma maxhtik'a xhtanhk'o yochen tzetet.

²¹ Xol q'a' q'a' ch'ilwelax ch'en nab'a' plata b'oj
nab'a' oro;

wal anma, mak ch'anikoj smay, ha' ch'ilweni.

²² Waxamkami chakok'tzetoj mak xhpalk'on
swi'ehal,

kat schak'lax yul netb'al haka' ixim trigo, maxhtik'a
sb'eja'kanoj swi'ehal.

²³ Il hakaneluh yinh k'ul;

k'ul chawute hatanhen hakaneluh,

²⁴ haxkam ek'omnhe yek' q'alomal;

mach stohb'al q'inaloj ay ch'en corona.

²⁵ Yet ch'ahojiloj te' ch'im, kat yahojiloj yaxla telaj,
kat yilaxojkanh hej telaj swi'laj witz;

²⁶ yinh xil hakaneluh ch'elojtoj xil haq'ap,

yinh hej hakaplahx chaloq'o' hunuj hatx'otx'.

²⁷ Tx'ihal lech chaha' hakaplahx,
yunhe hawuk'nuj no' b'oj hafamilia b'oj sunil
hachejab'lom.

Yib'anhiløj yuni ya' rey st'inhanił b'oj q'alomal

28 ¹ Mak tx'oj, ch'el yinh anhe mach hojab' mak
stzumb'eni,

wal mak k'ul sb'eyb'al, matzet chal sk'ul haka' no'
b'alam.

² Yet tx'oj yekoj konhob', stx'ihalb'ikanh mak ch'ok
yahawoj yinh;

yaja' mak ijb'alom ay stxumb'al, yohtaj swatx'enkoj
hej tzetet yinh stxolal.

³ Mak tx'oj ch'a'ni ek'oj ya' yanma mak meb'a',
lahan b'oj kaq'e' nhab' ch'etankantoj sunil hej
tz'unub'.

⁴ Mak xhpohniltoj sb'ah yinh kuyb'anile, chako
smay anma tx'oj;

wal mak xhyijyeni, mach choche tzet chuh mak
tx'oj tu'.

⁵ Mak tx'oj, mach ninoj stxum st'inhanił;

wal mak sayni Komam Yahveh, stxumiloj sunil hej
tzetet.

⁶ Q'a' k'ultu anma meb'a' mach ninoj stx'ojal
ch'ilchahiløj yinh,

sataj mak q'alom ch'uni stx'ojal.

⁷ Mak xhyijyenk'oj kuyb'anile, ay stxumb'al,

wal mak shunb'an sb'ah b'oj mak tzet swa'i, cha'
tx'ixwanoj smam.

⁸ Mak xhq'alomb'ikanh yuh yiniloj hun tenan yal
ch'en melyuh,

tet-xa mak stz'a' sk'ul yinh anma meb'a'
xhkanojkanoj sq'alomal tu'.

⁹ Xhyahlaxi yet stxahli mak mach xhyijyenk'oj
kuyb'anile.

¹⁰ Mak ch'ijb'antoj mak tohol sb'eyb'al yinh hej
b'eh tx'oj, ha'tik'a ch'ayk'ayoj yul slatz'ab';
wal mak mach ninnoj stx'ojal ch'ilchahiloj yinh,
schab' tzet sk'ulal.

¹¹ Mak q'alom, chala ta kaw tz'ajan sk'ul;
yaja' mach chuh sub'ni mak meb'a' ay stxumb'al.

**Yelapnojal yehik'oj anma
yinh k'ul yul sat Komam Dios**

¹² Yet ch'i'wa mak k'ul sb'eyb'al, sunil mak
ch'ek'tzeni;
yet chinikanh sb'ah mak tx'oj, sunil mak ch'eb'antoj
sb'ah.

¹³ Mak ch'eb'anayoj smul, mach b'ay ch'apnojkoj;
wal mak ch'alnihatij, kat yanikanoj, stz'a' sk'ul
Komam Dios yinh.

¹⁴ Tzet saq'al tet mak aynhetik'a sxiwk'ulal tet
Komam Dios;
wal mak kawnhetik'a chute yanma, ch'apnojkanoj
yinh sya'tajil.

¹⁵ Ya' yahaw konhob' tx'oj ch'a'ni ek'oj ya' yanma
mak meb'a',
lahan ya' b'oj no' b'alam ch'el yaw, maka haka'
hunuj no' oso nhohchalal yeyi.

¹⁶ Ya' yahaw konhob' ay yitz'atil swi', kam
yahkanojkanh smalil ya'ni ya' ek'oj ya' yanma
anma;

mak mach ch'anitoj yanma yinh q'alomal, nahatil
ch'ehojk'oj.

¹⁷ Mak xpotx'wayi, tonhetik'a cheb'a'toj sb'ah,
masanta yet xhkamoj.

Mach hojab' mak xhkolnoj.

¹⁸ Xhkol-laxoj mak mach ninoj stx'ojal ch'ilchahiloj
yinh,

wal mak tx'oj sb'eyb'al, ch'apnojkanoj yinh
sya'tajil.

¹⁹ Mak xhmunlanhen stx'otx', aynhetik'a tzet sloh;
wal mak shunb'an sb'ah b'oj mak isah, meb'a'ilnhe
cha' tet.

²⁰ Anma b'ay chuh skawxi sk'ul anma, tx'ihal
txahyeb'al ch'ayoj yib'anh;

wal mak ch'ochen q'alomb'ojkanh yinh lemb'il,
yilal stanhtzenoj smul.

²¹ Mach k'uluj ta ay mak yinh xhja' kob'ah yet
xhwatx'elax mule;

somanta yinh hunuj xitan pan chuh janikoj komul.

²² Mak echem, kaw choche q'alomb'ojkanh,
yaja' mach yohtajoj ta yinh meb'a'il lanhan yapni.

²³ Q'a' xhto ochelax mak xhkachwahi,
sataj mak xhpalk'on yanikoj smay anma.

²⁴ Mak ch'elq'ankoj yinh smam mato smi', kat
yalni:

«Mach stx'ojal xhwuh han», xhi; lahan b'oj mak
potx'wahom.

²⁵ Mak ch'ochen hun tenan tzetet, cha' howal,
wal mak xhkawxi sk'ul yinh Komam Yahveh,
ch'ahkanh.

²⁶ Wi'e suk sk'ul mak xhkawxi sk'ul yinh yitz'atil
swi';

wal mak tz'ajan chute sk'ul, xhkol-laxojiloj.

²⁷ Mak xhkolni mak meb'a', mach b'aq'inh
xhmeb'a'b'ojayoj;

wal mak mach sjeh kolwal yinh mak meb'a',
stz'akti'nhelaxoj.

²⁸ Yet ch'i'wa mak tx'oj, sunil mak ch'eb'antoj
sb'ah;

yet xhtanhiloj, ch'ahkanh mak k'ul sb'eyb'al.

**Kuyb'anile b'oj tzet chuh yuni ya'
yahaw konhob' st'inhanil**

29 ¹ Anma xhwi'enhen sb'ah yet xhkachlaxi,
lemb'il xhtanhtzelaxojiloj, matxa tzet chuh
yunuj.

² Yet k'ul sb'eyb'al mak ch'ok yahawoj konhob',
sunil mak stzalahi;

yet mak tx'oj ch'ok yahawoj, sunil mak ch'ek' ya'
yanma.

³ Mak ch'ochen tz'ajank'ulehal, cha' tzalalal yila'
smam;

mak aynhetik'akoj sayni heb' ix tx'oj yeh swi',
chetakantoj smelyuh.

⁴ Ya' rey ch'uni hej st'inhanil, ay yip chuluj konhob'
yuh ya';

wal ya' q'ano' tohlab'alnhetik'a chuh, chetatoj ya'
konehob'.

⁵ Mak xhpalk'on yanikoj smay yet anmahil,
lanhan yanihayoj lek'ab' yul sb'eh.

⁶ Hej stx'ojal chuh anma tx'oj, ha' xhlek'nihayoj;
wal mak k'ul sb'eyb'al, tzalalalnhetik'a yeyi.

⁷ Mak k'ul sb'eyb'al, aykoj anma meb'a' yinh sk'ul;
wal mak tx'oj, mach stxumb'al.

⁸ Mak tzeyehom anma, chakoj anma ay yul konhob'
yinh howal;

wal mak tz'ajan sk'ul, yohtaj schewnhenayoj syab'il
wi'e.

⁹ Yet ch'ok mak tz'ajan sk'ul yaha' howal tzoti' b'oj
mak xhpalk'on swi'ehal,

waxamkami xhtit showal mato stzeb'i, matzet chuh
swatx'eni.

¹⁰ Mak potx'wahom, syah mak mach ninoj stx'ojal
ch'ilchahiloj yinh,

choche spotx'o'toj mak tohol sb'eyb'al.^o

¹¹ Mak wi'e suk sk'ul, xhpalk'on stit lemna chilah;
wal mak tz'ajan sk'ul, yohtaj schewnhenayoj.

¹² Yet chab'entoj ya' yahaw konhob' hej leq'ti'al,
chetatoj ya' sunil hej schejab'lom.

¹³ Ay hune' tzet lahan tet anma meb'a' b'oj mak
ch'a'ni ek'oj ya' yanma anma:

ha' Komam Yahveh x'a'ni sb'aq' sat skawanhil.

¹⁴ Ya' rey ch'uni tzet yetwanoj ay yuni yinh mak
meb'a',

xhkawxikankoj sreino ya' yul sq'ab' yinh stohb'al
q'inal.

¹⁵ Te' xik'omte' b'oj kachwal, cha' tz'ajank'ulehal;
wal uninale mach cha' kuyu' sb'ah, cha' tx'ixwanoj
smi'.

¹⁶ Yet tx'ihalxakanoj mak tx'oj, ch'ahkanh smalil
mule,

yaja' mak k'ul sb'eyb'al, chila' yapnojkanoj mak
tx'oj yinh sya'tajil.

^o29.10 *sb'eyb'al* Mak tohol sb'eyb'al, say sq'inal, haktu' yeyoj
yinh hebreo. Ya'taj stxumlaxi tzet choche yala'iloj hebreo b'et
ti'.

17 Kuy hawuninal, chaha' aq'ank'ulal tawet;
chaha' tzalahoj hawanma.

18 Yet mataj Komam Dios xhb'eytzen konhob', sunil
mak ch'uni tzet-tik'a chal sk'ul;
tzet saq'al tet mak xhyijyenk'oj kuyb'anile.

19 Mach yinhohnhe tzoti' chuh skachlax naj
chejab'lom;

waxamkami stxum naj, yaja' mach syijye' naj.

20 Xhto huh skuycha ni'anxa mak wi'e suk sk'ul
sataj mak tanhetik'a stzoteli.

21 Maktik'a stzantzen schejab'lom yet tz'ulikto,
ch'ek'oj ya' yanma stzujanilxa.^P

22 Mak xhpalk'on syab'il swi', chichekanh howal,
mak pet xhtit lemna chilah, ch'ahkanh smalil smul.

23 Mak xhpalk'on slolo'al, ch'ilaxojiloj spixan,
wal mak haknheti' yeyi, ch'alaxojkoj smay.

24 Mak xhkolni mak elq'om, ha'tik'a ch'etantoj
sb'ah;

waxamkami sta'wekoj yul sti' yalni syelal, yaja'
matzet chala'.

25 Lanhte' chukuj jinh yet chonh xiw tet anma;
wal mak aykoj skawxob'al sk'ul yinh Komam
Yahveh xhkol-laxoj yinh k'ul.

26 Tx'ihal mak sayni sk'ulch'anil sk'ul ya' aykoj
yahawoj konhob',
yaja' hanhe Komam Yahveh ch'uni st'inhani.

27 Mak k'ul sb'eyb'al, syah mak xhpalk'on swi'ehal;
mak tx'oj, syah mak tohol sb'eyb'al.

P29.21 *stzujanilxa* Ya'taj stxumlaxi tzet choche yala'iloj hebreo b'et ti'. Chuh stxumlaxpaxoj, ta naj chejab'lom kaw k'ul xhkanoj herencia.

Stzoti' ya' Agur

30 ¹ Stzoti' ya' Agur sk'ahol ya' Jaqué ah Masá.^q
 Hakti' xute ya' yalni tet ya' Itiel b'oj tet ya'
 Ucal.

«Sikinaj hin han Dios Mamin;

xax hin sikiloj han Dios Mamin, matxa wip han.

² Hayin-nhe q'a' suk hink'ul xol sunil anma han,
 mach ninoj hintxumb'al han.

³ Maxhtik'a xwi' stz'ajanil hink'ul han,
 mach ninoj wohtajb'al yinh Komam Dios xikiltaj
 yeh han.

⁴ ¿Mak x'ahtoj satkanh lawitu' x'aypaxiløj?

¿Mak chuh syuch'nihayoj kaq'e' yul sq'ab'?

¿Mak chuh yaniktoj sunil ha' mar yul scapa?

¿Mak x'anikankoj b'ay xhkachna tx'otx' tx'otx'?

¿Mak ohtajnhen sb'ih YA'? ¿Tzet sb'ih sk'ahol YA'?
 Yalab' wet han ta ay mak ohtajnheni.

⁵ »Mach chuh skab'kon kok'ul yinh stzoti' Komam
 Dios;

ha' Komam xhkolni mak xhkawxi sk'ul yinh YA'
 haka' ch'en pahb'al lanza.

⁶ Mach chawakoj stz'aj stzoti' YA',
 ta mach xin chach skacha' YA', kat hakanoj
 leq'ti'al.

⁷ »Kab'nhe tzet chin q'an tawet han Dios Mamin;
 a' wet han yalanhto maxhto chin kam han.

^q30.1 Masá Chuhi ta ha' sb'ih hunuj lugar, mato hunuj stzoti'
 Komam Dios chatij.

⁸ Hitziloj leq'ti'al winh han, tzet mach syelaloj;
mach chawa' q'alomal b'oj meb'a'il wet han;
a' tzet ch'oknikoj wuh hunun tz'ayik han.

⁹ Tajka yet kaw tx'ihalxa tzet ayin han, kat hach
wanikanoj han,

kat walni han ta mach hach wohtajoj han.

Yaja' ta ninch'an tzet chawa' wet han,

tajka chin elq'an han, kat winiloj hapixan han Dios
Mamin.

¹⁰ »Mach chach awik'ule yinh naj chejab'lom yinh
sat yahaw,

tajka chach stz'akti'nhe naj, kat yek'oj ya'
hawanma yuh sya'tajil.

¹¹ »Ay mak stz'akti'nhen smam,
mach sq'an txahyeb'al yib'anh smi'.

¹² Ay mak kaw tx'ahtx'eb'il sb'ah yuh yalni,
yaja' maxhto stx'ahiloj skistalil aykoj yinh.

¹³ Ay mak kaw ay yelapnojal yeh yab'en sb'ah,
ek'b'al yab'en sb'ah sataj anma.

¹⁴ Ay mak lahan stx'ab'al b'oj ch'en cuchillo,
lahan yeh b'oj ch'en espada, yunhe sk'uxnikantoj
anma meb'a'

b'oj mak ya'taj ch'ek' yuh ay sat tx'otx' tx'otx' ti'.

¹⁵ Ay kak'onh yunin no' sanguijuela tz'utz'um chik'
aynhetik'akoj yalni: “Atij, atij”, xhi.

Ay oxeb' tzetet maxhtik'a xhnohkanoj sk'ul,
aypax hunxa skanh, maxhtik'a chala ta k'uxanxa:

¹⁶ b'ay ch'apni kamom, ix ix mach chuh yilni yinh
yunin,

tx'otx' tx'otx' mach chi' sk'ul yinh ha' ha', b'oj q'a'
q'a' maxhtik'a xhtanhayoj.

¹⁷ »Mak stzeyen smam,
kat smanhk'on skuyb'anil smi',
yihab'iltij no' hoh ay yak'alil sti' ha' ha' sb'aq' sat,
kat slolaxkantoj yuh yunin no' t'iw.
¹⁸ Ay oxeb' tzetet ewan yeh wet han,
ay hunxa skanh, mach chin k'oji hintxumnijoj han:
¹⁹ tzet chuh jilni b'ay tu' ch'ek'toj no' t'iw satkanh,
b'ay tu' ch'ek'toj no' lab'ah yib'anh ch'en ch'en,
b'ay tu' ch'ek'toj te' barco yib'anh ha' mar, b'oj
tzet xhyenijoj ta x'ek' naj winaj yinh ix ix.

²⁰ »Hakti' chute ix ix sayni swinaj:
xhwa' ix, suh ix sti', kat yalni ix:
“Mach ninoj stx'ojal xwuh han”, xhi ix.

²¹ Ay oxeb' majan anma ch'a'ni k'uyk'unuj tx'otx'
tx'otx',
ay hunxa skanh mach xhtecha yuh konhob':
²² naj chejab'lom ch'apni reyal,
anma wi'e suk sk'ul xhpalk'on tzet sloh,
²³ ix ix yahb'il xhmohyi,
b'oj ix chejab'lom xhkan shelb'aloj yahaw.

²⁴ »Ay kanheb' nixhtej tzetet kaw tz'ulik ay sat
tx'otx' tx'otx' ti',
yaja' q'a' tz'ajanto sk'ul sataj anma tz'ajan sk'ul:
²⁵ no' nixhtej sanik mach yip,
yaja' sk'ub'akanoj no' tzet sloh yinh waresma;
²⁶ no' xol-telajil conejo; mach kaw tx'ihaloj no'
yaja' swatx'e no' b'ay ch'eh xol hej ch'en ch'en;

²⁷ no' tziltzil, mach srey no', yaja' stxolb'a sb'ah no'
yinh k'ul yet ch'ek' no';

²⁸ no' pitzin, kaw hab'an stzab'laxayoj no',
yaja' somanta yul spalacio ya' rey ay no'.

²⁹ »Ay oxeb' tzetet kaw ay smay sb'elwi,
ay hunxa skanh kaw k'ulch'an sb'elwi:

³⁰ no' b'alam; kaw ay yip no' xol sunil hej no' noq',
mach hunuj tzetet b'ay ch'elkanh no';

³¹ no' icham chiyo kaw lolo' chute, no' winaj
kaplaxh

b'oj ya' rey b'ab'el sataj sunil soldado.

³² »Ta yuh hawi'ehal xawanikoj hamay,
xawanihaktoj yul hanab'al hawuni stx'ojal, matzet
chawala.

³³ Yet xhmaq'lax no' lech, ch'eltoj no' mantequilla,
yet kaw ip shijaltij anma stxam, xhtit schik'il,
yet chinitij anma showal hunxa maka, ch'ah
howal».

Stzoti' ya' rey Lemuel

31 ¹ Tzoti' yalnaj ya' rey Lemuel ah Masá.^r Yinh
hunq'ahan stzoti' Komam Dios ti' xkuylax ya'
yuh smi'.

² Wunin, ni'an wunin xpitzk'ahiloj winh han,
hach xach hinq'an tet Komam han.

³ Mach chawetatoj hawip yinh heb' ix ix,

^r31.1 Masá. Ilwejk'anab' tzet choche yala'iloj hune' tzoti' ti' yinh
Pr. 30.1

haxkam tx'ihalxa heb' ya' rey chetatoj sb'ah yuh
heb' ix.

⁴ Lemuel, mach k'uluj ta chuk' heb' ya' rey vino,
mach yetoj ayah;

mach yetojpax ayah ta chuk' heb' ya' aykoj
yahawoj konhob' te' uk'eh;

⁵ haxkam chuh yuk'kanh heb' ya', kat snahulnhentoj
heb' ya' chejb'anile yilal syijyelaxi,
kat matxa chuh heb' ya' tzet yetwanoj yuni yinh
mak ch'a'lax ek'oj ya' yanma.

⁶ A'laxojab' te' uk'eh tet mak ayxakoj yinh kamikal,
kat ya'lax vino tet mak aykoj yinh b'isk'ulal.

⁷ Yuk'ab'i, yunhe snahulnhentoj smeb'a'il,
kat matxa snatij sya'tajil b'ay aykoj.

⁸ Tzotelanh yinh mak mach chuh skolni sb'ah;
kol anma mach mak xhkolni.

⁹ Tzotelanh, k'ul chawute hawatx'en sya'tajil;
kol anma meb'a' b'oj mak ya'taj ch'ek' yuh.

Ya' ix nohnajkoj sunil sk'ulal^s yinh

¹⁰ Mach hab'anoj snacha ya' ix nohnajkoj sk'ulal
yinh;

q'a' ayto yelapnojal yeh ya' sataj ch'en nixhtej
ch'en kaw k'ulch'an.

¹¹ Xhkawxi sk'ul yichamil ya' yinh,
matzet xhmahlan tet yichamil ya'.

^s31.9 *sk'ulal* Acróstico ch'al-lax yinh tzet yeyoj hune' poema ti'. Ilwejk'anab' yinh Sal. 119. Yinh hunun tz'ib' yet alfabeto hebreo hat ch'ichitij hunun versículo.

¹² Sk'ulalnhetik'a cha' ya' yila' yichamil sunilb'al
sq'inal.

¹³ Ch'eltoj ya' sayo' lana b'oj lino,
kat smunla ya' yinh sq'ab' yinh sunil yanma.

¹⁴ Lahan ya' b'oj sbarco heb' naj txonhom,
nahat-ta xhb'eyk'oj ya' yiha'tij tzet sloh.

¹⁵ K'ejto tanhto, kat yah wanoj ya', cha' ya' tzet
sloh sfamilia,

kat yalni ya' tzet-taj chub' heb' ix schejab'lom.

¹⁶ Yohtaj ya' yanikoj stohol hunuj tx'otx' tx'otx',
kat sloq'ni ya';

yinhxa ni'an tzet xhkan tet ya', hat stz'un ya' te'
uva.

¹⁷ Kaw ay yip ya', swatx'ekanh sb'ah ya', kat yok
ya' yinh munil.

¹⁸ Chil ya' yinh k'ul ta k'ulnhe sb'elwi stxonh ya';
nahat-xa aq'b'al kat-to yok ya' wayoj.

¹⁹ Munilnhetik'a chuh sq'ab' ya',
holo' tx'alnhetik'a chuh ya' yuh swatx'en ya' hej
tzetet.

²⁰ Cha' ya' tzetet tet anma meb'a',
kat skolwa ya' yinh anma ya'taj ch'ek' yuh.

²¹ Matzet chal sk'ul ya' yet ayayoj chew,
haxkam k'ul yekoj sq'utxil sunil sfamilia ya'.

²² Ha' ya' xhwatx'en hej yenhel xot-txoni;
nab'a' lino b'oj kaj morado xil sq'ap ya' chakoj
yinh.

²³ Kaw ohtajb'il yichamil ya' b'ay hej spultahil
konhob',

aykoj yichamil ya' stz'ajoj heb' ya' swi'al konhob'.

²⁴ Swatx'e ya' xilq'ape nab'a' lino b'oj hej
tx'anhb'ale,

kat stxonhni ya' tet heb' naj txonhom.

²⁵ Kaw ay yip ya', ay yelapnoj al yeh ya' yul sat
anma,

mach ninoy sb'isk'ulnhe ya' tzet xhtij sataj ya'.

²⁶ Yet stzotel ya', tz'ajank'ulehalnhetik'a chal ya';
k'ulch'an-nhetik'a tzet chuh skuywa ya'.

²⁷ Aynhetik'akoj ya' yilni tzet sb'elwi sunil tzetet
yul yatut,

mach ch'ek' ya' yanma ya' yuh isahil.

²⁸ Ch'ah wanoj yunin ya', kat yalaxkoj smay ya'
yuh;

ch'alaxpaxkoj smay ya' yuh yichamil, kat yalni:

²⁹ «Kaw tx'ihal heb' ix ix xax uni hej sk'ulal,
yaja' wal hach, chach palk'onkantoj yib'anh heb'
ix», xhi.

³⁰ Ek'omnhe yek' sk'ulch'anil yilot hune' ix ix,
tonhe sub'wa sk'ulch'anil ix;

yaja' wal ya' ix ay sxiwk'ulal tet Komam Yahveh,
ha' ya' tu' yetwanoj ay yalaxkoj smay.

³¹ Ohtajnhelaxojab'iloj tzet-taj xax yuh ya' b'ay hej
spultahil konhob',

okojab' smay ya' yuh sunil tzet xax yuh.